

## Triple P Divers

*Ervaringen met een opvoedprogramma in  
veelkleurig Amsterdam*

Marjolijn Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut)  
Ouafila Essayah (Verwey-Jonker Instituut)  
Mieke van Heerebeek (Hogeschool Inholland)  
Susan Ketner (Verwey-Jonker Instituut)  
Cecile Winkelman (SO&T)

Maart 2011

Een rapportage voor de Kenniswerkplaats Tienplus  
[www.kenniswerkplaats-tienplus.nl](http://www.kenniswerkplaats-tienplus.nl)



## *Woord vooraf*

De onderzoekers van de Kenniswerkplaats Tienplus werken in de deelprojecten die zij uitvoeren nauw samen met het Amsterdamse werkveld van professionals. Op deze manier dragen zij met hun expertise en actuele praktijkkennis bij aan het onderzoek. Bovendien kan het onderzoek juist waar nodig hun professionaliteit met concrete handreikingen versterken.

Dit onderzoek betreft de ervaringen van ouders en professionals met het opvoedprogramma Triple P. We hopen daarmee een bijdrage te leveren aan de doorontwikkeling en eventuele verbetering van dit specifieke ondersteuningsaanbod. Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de inzet van verschillende personen. Op het gevaar af iemand over te slaan, willen we graag de volgende personen bedanken voor hun inzet voor het onderzoeksproject Triple P Divers.

Allereerst bedanken wij de ouders die zich bereid toonden hun ervaringen met Triple P met ons te delen. Ook bedanken wij de beroepskrachten die zich openstelden met hun ervaringen en knowhow. Wij zijn blij dat ouders en professionals ons een 'kijkje in de keuken' gunden van Triple P, dit leverde veel praktische inzichten op. Enkele coördinatoren opvoedondersteuning en Triple P-coördinatoren fungeerden als contactpersonen om met de respondenten in contact te komen. Daarvoor willen we ze hartelijk danken. In het bijzonder noemen we Marjolein van Vessem van Kansweb/Combiwel in Amsterdam Noord en Annet Staal van Combiwel in West/Zuid. Verder bedanken we Sandra Hollander (SO&T) voor het contact leggen met de diverse coördinatoren van Triple P. Margreet de Jongh (SO&T) en Lydia Roelofsen (GGD) leverden ons gegevens over het bereik, waarvoor hartelijk dank.

Afstudeerstudenten van Hogeschool Inholland namen verschillende interviews voor hun rekening: Michelle Willard, Hilde Kroese en Chopy Fatah, grote dank voor jullie inzet. Jeanine Robles, masterstudente aan de VU, verzorgde negen interviews met opvoedadviseurs in West en Zuid. Ook haar willen we graag bedanken.

Enkele concepthoofdstukken van deze rapportage legden we voor aan de landelijke werkgroep Triple P en diversiteit. Wij willen de leden hiervan welgemeend danken voor hun opbouwende commentaar: (Ireen de Graaf (Trimbos), Marion van Bommel (N Ji), Jacqueline van Rijn (N Ji), Krista Okma (N Ji), Bram Tuk (Pharos), Hans Bellaert (Forum), Margreet de Jong (SO&T) en Martha de Jonge (Trimbos).

In mei 2010 hadden we een inspirerende discussie over de eerste uitkomsten van ons onderzoek met vertegenwoordigers van Triple P international. Wij danken hen voor deze input.

Ten slotte zijn we Trees Pels en Geraldien Blokland dankbaar voor het meelezen en becommentariëren van deze rapportage over de eerste bevindingen van het project Triple P Divers.

Marjolijn Distelbrink, Ouafila Essayah, Mieke van Heerebeek, Susan Ketner,  
Cecile Winkelman  
Onderzoeksteam Triple P Divers, Kenniswerkplaats Tienplus  
Amsterdam, maart 2011

## Inhoudsopgave

<b>1</b>	<b>Inleiding</b>	<b>7</b>
1.1	Triple P Divers: aanleiding en achtergrond	7
1.2	Kader: de meetladder diversiteit	9
1.3	Doelstelling en vraagstelling	12
1.4	Aanpak	13
1.5	Leeswijzer	14
<b>2</b>	<b>Triple P</b>	<b>17</b>
2.1	Inleiding	17
2.2	Doelstelling van het programma	18
2.3	Theoretische onderbouwing	18
2.4	Vijf basisprincipes en verschillende opvoedstrategieën	20
2.5	Kernaspecten van Triple P	23
2.6	Inrichting programma	23
2.7	Materialen	26
2.8	Implementatie in stadsregio Amsterdam	28
2.9	Uitvoering en deskundigheidsbevordering	31
2.10	Registratie en monitoring	32
<b>3</b>	<b>Bereik van Triple P in Amsterdam</b>	<b>35</b>
3.1	Inleiding	35
3.2	Algemene bereikcijfers	35
3.3	Bereik naar etnische herkomst	38
3.4	Conclusies	44
<b>4</b>	<b>Ervaringen van professionals</b>	<b>47</b>
4.1	Inleiding	47
4.2	Achtergronden van de geïnterviewden	47
4.3	Bereik volgens professionals	49
4.4	Aansluiting bij diverse doelgroepen	51
4.5	Werkzaamheid van Triple P bij migrantenouders	53
4.6	Rol van de professional	61
4.7	Conclusies	63

<b>5</b>	<b>Ervaringen van ouders</b>	<b>67</b>
5.1	Inleiding	67
5.2	Werving en opzet interviews	67
5.3	Achtergrondkenmerken ouders	69
5.4	De weg naar Triple P	71
5.5	Ervaringen met Triple P	74
5.6	Triple P Divers genoeg?	81
5.7	Conclusies	83
<b>6</b>	<b>Conclusies</b>	<b>87</b>
6.1	Inleiding	87
6.2	Het bereiken van diverse groepen in Amsterdam	87
6.3	De diversiteitsgevoeligheid van Triple P volgens ouders en professionals	88
6.4	Doorontwikkeling en vervolgonderzoek	91
	Samenvatting Triple P Divers: ervaringen uit Amsterdam	93
	Literatuurlijst	95

# 1 *Inleiding*

## 1.1 *Triple P Divers: aanleiding en achtergrond*

Triple P is een *evidence based* programma voor opvoedingsondersteuning dat in Amsterdam stadsbreed is ingevoerd. Uit de eerste ervaringen is gebleken dat het programma geschikt is voor een uiteenlopend publiek, maar nog kan winnen aan diversiteitsgevoeligheid. In Nederland is naar de aansluiting van deze methodiek bij een diverse populatie nog nauwelijks onderzoek gedaan. Dit terwijl het programma breed in het land wordt ingezet. Dit onderzoek probeert in deze lacune te voorzien.

Uit de literatuur is bekend dat het reguliere opvoedingsondersteuningsaanbod niet altijd even goed aansluit bij behoeften van allochtone ouders (onder andere Distelbrink, Pels & Postma, 2009). Zo is de opvoeding in veel migrantengezinnen gemiddeld meer gericht op conformiteit en minder op autonomie in de zin van zelfstandigheid in denken en exploratie. De traditionele autoritaire opvoeding wordt deels losgelaten, maar voor ouders is het een zoektocht wat daarvoor in de plaats moet komen. Vooral voor laaggeschoolde ouders is de overgang naar nieuwe manieren van opvoeden groot. De grotere rol van uitleg en overleg en de gelijkwaardiger relatie met kinderen roepen vragen op. Daarnaast hebben ouders op veel vlakken, onder andere het onderwijs, een kennisachterstand. En ook hun positie als migrant en minderheid levert extra opvoedvragen en -opgaven op. Binnen *evidenced based* programma's is er meestal geen specifieke aandacht voor dit soort vragen. Ouders willen bijvoorbeeld weten hoe ze hun kinderen goed kunnen begeleiden bij de schoolloopbaan, hoe ze hun kinderen het beste ondersteunen bij het opgroeien als moslim in een grotendeels seculiere samenleving, of hoe ze zich kunnen wapenen tegen stigma's. Ook het opvoeden in een omgeving die ouders als 'vrij' ervaren is lastig, vooral als hun kinderen in de puberteit zitten. Het ontbreken van sociale controle in de omgeving maakt het opvoeden in de ogen van deze ouders extra moeilijk: er komt meer dan in de herkomstlanden op ouders zelf neer. Zij worden belangrijker als (hoofd)opvoeder, maar realiseren zich dit nog niet altijd (Pels 2010; Pels, Distelbrink & Postma, 2009).

Uit onderzoek is bekend dat allochtone ouders juist van preventieve voorzieningen en programma's doorgaans weinig weet hebben of gebruikma-

ken (zie onder andere: Ohry, 2003; Distelbrink, Essayah & Vandenbroucke, 2010; Van den Broek, Kleijnen & Keuzenkamp, 2010). Dit terwijl er in migrantengezinnen meer dan gemiddeld opvoedingsonzekerheid leeft. De opvoedings- en opgroei problemen zijn in veel van deze gezinnen groter; zij zijn intussen oververtegenwoordigd in geïndiceerde hulpvormen. De afstand tot en het wantrouwen ten opzichte van reguliere instellingen is bij veel gezinnen groot. Dat belemmert de ouders om gebruik te maken van het reguliere opvoedaanbod. Daarbij speelt mee dat veel ouders van migrantenherkomst van oudsher niet gewend zijn om hulp van buiten de informele kring in te schakelen bij de opvoeding. Binnen gemeenschappen circuleren bovendien veel negatieve verhalen over de hulpverlening. Ouders zijn onder meer bang hun kinderen kwijt te raken door uithuisplaatsing als ze om hulp vragen bij de opvoeding. Ook kunnen verwachte culturele verschillen en taalachterstanden obstakels vormen. Als zij eenmaal in contact zijn met hulpverlenende instellingen, kunnen de taal en de culturele afstand tot de hulpverlener effectieve hulp in de weg staan en uitval veroorzaken (Distelbrink et al., 2010; Pels, Distelbrink & Postma, 2009).

De Kenniswerkplaats Tienplus, een consortium van onderzoekers dat in de stad Amsterdam werkt aan onderzoek dichtbij de praktijk rond opvoedingsondersteuning, richt zich op het vraagstuk hoe de steun aan ouders van diverse herkomst is te optimaliseren. De Kenniswerkplaats Tienplus doet dit door onderzoek waarbij veel informatie wordt vergaard onder ouders zelf en onder professionals. De praktijk en beleidsmakers krijgen tegelijkertijd inzichten aangereikt uit de wetenschappelijke literatuur. De Kenniswerkplaats wordt gefinancierd door de landelijke organisatie voor zorgonderzoek ZonMw in opdracht van het ministerie van Wonen, Wijken en Integratie en het voormalige ministerie Jeugd en Gezin. In Rotterdam en Brabant zijn twee vergelijkbare academische werkplaatsen rond diversiteit in het jeugdbeleid actief. De Amsterdamse Kenniswerkplaats richt zich op het versterken van de pedagogische infrastructuur voor alle Amsterdamse ouders, met het accent op migrantenouders met tienerkinderen (tienplus). Vooral in de tienerleeftijd en bij de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs hebben migrantenouders veel vragen - en het aanbod aan opvoedsteun is juist in deze leeftijdsfase gering (Pels et al., 2009). Binnen de Kenniswerkplaats Tienplus worden verschillende deelonderzoeken uitgevoerd. Voor dit deelproject Triple P Divers werken onderzoekers uit diverse kennisinstellingen binnen de kenniswerkplaats samen. Bijzonder is de samenwerking met SO&T die in



Amsterdam de invoering van Triple P begeleidt. Cecile Winkelman, senior adviseur bij SO&T - kwaliteit in opvoeden en opgroeien, is voor dit project een deel van haar tijd gedetacheerd als onderzoeker.

## 1.2 *De Meetladder Diversiteit Interventies*<sup>1</sup>

De problematiek van het gebrek aan 'diversiteitsgevoeligheid' van de zorg sterk is gelaagd (Pels, Distelbrink & Tan, 2009). In dit onderzoek naar de diversiteitsgevoeligheid van Triple P ligt het accent op het methodische niveau, dat van de interventie zelf. De geschiktheid van Triple P voor uiteenlopende doelgroepen is gemeten aan de hand van verschillende aandachtspunten uit de 'Meetladder Diversiteit Interventies' (Pels, Distelbrink & Tan, 2009). We bespreken hier kort de punten die voor de vraagstelling van het huidige onderzoek sturend zijn geweest. Dat zijn allereerst drie aandachtspunten die de interventie op zich betreffen:

- A. Geldigheid voor beoogde doelgroepen van de analyse van de problematiek waaraan de interventie ten grondslag ligt.
- B. Aansluiting van de doelen van de interventie, en de verwoording ervan, bij de 'klinische realiteit' van cliënten, ofwel hun opvattingen, ervaringen en mogelijkheden.
- C. Aansluiting van de gehanteerde methoden bij de eigen realiteit van cliënten.

### *Geldigheid voor beoogde doelgroep*

Indien een interventie (ook) gericht is op allochtone jeugd/gezinnen komt de vraag op naar de validiteit van het theoretisch model en de gehanteerde concepten waarop de interventie is gebaseerd. Is de opvoedings- of ontwikkelingsstheorie die ten grondslag ligt aan de interventie ook geldig voor specifieke doelgroepen? Zijn de componenten van de probleemdefinitie toepasbaar, dat wil zeggen de in het model benoemde risicofactoren en probleemgedragingen, evenals de relatie tussen beide? Is de gekozen invalshoek voor gedragsbeïnvloeding voldoende relevant voor de waargenomen problematiek van de doelgroep?

---

1 Grote delen van de tekst in deze paragraaf zijn ontleend aan: Pels, Distelbrink & Tan (2009). *Meetladder Diversiteit Interventies. Verhoging van bereik en effectiviteit van interventies voor (etnische) doelgroepen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

*Aansluiting van de doelen van de interventie bij eigen realiteit van cliënten*

Interventies die niet of onvoldoende aansluiten bij de 'klinische realiteit' van cliënten kunnen hun doel missen (Vincent et al., 1990). Voor het slagen van interventies is een gemeenschappelijk uitgangspunt van belang (o.a.: Bernal, Bonilla, & Bellido, 1995; Knipscheer & Kleber, 2004): wat willen hulpverlener en cliënt met de interventie bereiken? Ook moet de gehanteerde terminologie aansluiten bij wat voor de doelgroep belangrijk is. Voorts kan vertaling van interventiedoelen nodig zijn in termen van de voor klanten belangrijke waarden, opvattingen en strategieën (Bernal et al., 1995). Als het doel is om opvoeders een meer autoritatieve benadering van hun kinderen bij te brengen, kan bijvoorbeeld gewezen worden op het belang van een dergelijke opvoeding voor succes op school. Ook hier is dus kennis over de doelgroepen en overleg gericht op afstemming van belang. Bij het bepalen van interventiedoelen en hun *framing* is rekening te houden met het bestaan van specifieke culturele achtergronden, maar wel met een dynamisch cultuurbegrip voor ogen. Tussen en binnen groepen en tussen en binnen gezinnen kunnen zich grote verschillen voordoen. En over generaties heen vinden grote veranderingen plaats, bijvoorbeeld in opvoedingsmodellen en daarmee in opvoedingsvragen (bijvoorbeeld Distelbrink, Geense & Pels, 2005; Pels & Distelbrink, 2000; Pels & De Gruijter, 2005).

*Aansluiting van de gehanteerde methode bij eigen realiteit van cliënten*

Is de theoretische onderbouwing van de interventie valide en sluiten de doelen van de interventie aan bij de werkelijkheidsbeleving van de cliënt? Dan betreft de volgende vraag de validiteit van de gehanteerde methoden om deze doelen te bereiken. Werken de gehanteerde methoden in de praktijk op equivalente wijze uit bij verschillende groepen? (Bernal et al., 1995; Martinez & Eddy, 2005). Voor etnische minderheidsgroepen kan ecologische validiteit bijvoorbeeld betekenen dat een community-, netwerk- of familiebenadering raadzamer is dan individuele behandeling (Breuk, Khatib & Jongman, 2007; Tharp, 1991). Systemische benaderingen hebben - althans in de U.S. - veel meer effect op de reductie van gedragsproblematiek dan interventies die zich alleen op jongeren richten; dit geldt zowel voor traditionele als voor geacultureerde minderheidsgroepen (Tobler & Kumpfer, 2000). Ook kan het soms meer voor de hand liggen om vrouwelijke familieleden te betrekken in plaats van vaders (Distelbrink, 2000; Boyd, Diamond & Bourjolly, 2006). Het is van belang waar nodig rekening te houden met geldende generatie- en sekseverhoudingen, maar er moet ook oog zijn voor veranderingen daarin.

Veel interventies doen een sterk appèl op de cognitieve en verbale vermogens van cliënten, op hun vermogen tot zelfverantwoordelijkheid of bereidheid tot psychologiseren. Laagopgeleide migranten kunnen niet altijd aan dergelijke voorwaarden voldoen en kunnen mogelijk meer gebaat zijn bij 'modelling' of zogenaamde 'geleide participatie' (bijvoorbeeld Pels & De Haan, 2003). Ook kan meer investering nodig zijn in de vertrouwensband of in psycho-educatie (Bellaart & Azrar, 2003). Meer in het algemeen is ruimte nodig voor differentiatie in het protocol.

#### *Overige aandachtspunten*

Voor het huidige onderzoek is in de interviews met ouders en professionals en ook bij de bestudering van de literatuur de mate waarin de methode aansluit bij een diverse groep ouders en ruimte biedt voor variatie, steeds expliciet bevraagd. Daarnaast zijn aandachtspunten in de voorwaardelijke sfeer van belang. Voor deze rapportage keken we naar deze aandachtspunten uit de Meetladder Diversiteit Interventies:

- D. Aanpassing in voertaal en taalgebruik.
- E. Diversiteitscompetenties van professionals.
- F. Inzet van strategieën om bereik van cliënten en binding aan de interventie te bevorderen.

Het laatste punt van de Meetladder - aandacht voor diversiteit in (effectiviteits)onderzoek naar interventies - was het uitgangspunt voor dit onderzoek. Andere punten uit de Meetladder die ook van belang zijn voor de diversiteitsgevoeligheid van interventies maar die in dit onderzoek niet zijn meegenomen, zijn:

- G. Het betrekken van cliënten/doelgroepen bij ontwikkeling/adaptatie van interventies.
- H. Het gebruiken van diversiteitsgevoelige methoden van screening of diagnose.
- I. De verankering van diversiteitsdenken in de institutionele context.

### 1.3 Doelstelling en vraagstelling

In deze rapportage doen we verslag van een verkennend onderzoek. De centrale vraag is of Triple P alle ouders, ongeacht hun achtergrondkenmerken, even goed bereikt en ondersteunt bij de opvoeding en welke aanpassingen eventueel nodig of wenselijk zijn om bepaalde doelgroepen nog beter te ondersteunen. Het betreft een vooronderzoek voor het doorontwikkelen (en, indien nodig, aanpassen) van Triple P. Daarmee kan dit programma nog beter passen in de Nederlandse context en bij belangrijke doelgroepen. De nadruk ligt op de uitvoering van Triple P niveau 3 (individuele steun bij de opvoeding in enkele adviesgesprekken) en niveau 4 (groepsaanbod).<sup>2</sup> Wat betreft het bereik ligt de focus op de ondersteuning aan (laaggeschoolde) niet-westerse migrantenouders. De bevindingen kunnen echter ook van belang zijn voor het beter ondersteunen van laaggeschoolde autochtone ouders, die vaak evenmin goed worden bereikt.

Dit project behandelt de volgende onderzoeksvraag:

*In hoeverre is Triple P, zoals uitgevoerd in de Amsterdamse praktijk, geschikt en toepasbaar voor uiteenlopende doelgroepen, met het accent op niet-westerse migrantenouders? Wat is er nodig om het programma eventueel nog beter te laten aansluiten bij behoeften en achtergronden van ouders?*

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is het nodig om verschillende aspecten van Triple P in de Amsterdamse praktijk te onderzoeken. Daarvoor hebben we vier deelvragen geformuleerd.

Om iets te kunnen zeggen over de mate waarin men er (in Amsterdam) in slaagt om ouders van verschillende achtergronden te bereiken, geven we in dit rapport antwoord op de volgende deelvraag:

*In hoeverre worden in Amsterdam verschillende doelgroepen al bereikt met Triple P? Is er sprake van evenredig bereik?*

---

2 Veel ouders worden ook geadviseerd op niveau 2 (eenmalig advies), maar dit is niet meegenomen in dit onderzoek. Bij een dergelijke lichte vorm van advisering is het minder gemakkelijk na te gaan of de methodiek echt heeft gewerkt voor een bepaalde groep ouders. Ook lezingen over Triple P en de mediastrategie (niveau 1) zijn niet meegenomen in dit onderzoek.

Om inzicht te krijgen in de toepasbaarheid van het programma voor verschillende doelgroepen en de mogelijke wensen en behoeften aan aanpassing ervan, zijn de ervaringen van ouders en professionals in kaart gebracht. Deelvraag 2 en 3 luiden:

*In hoeverre vinden professionals de aanpak geschikt voor het werken met diverse groepen ouders? Wat doen zij wellicht al om de aanpak geschikt(er) te maken? Wat zou er eventueel nodig zijn om de aanpak nog geschikter te maken?*

*In hoeverre vinden migranten ouders de aanpak geschikt voor zichzelf en andere migrantenouders? Wat hebben ze ervan geleerd? Wat zou er eventueel nodig zijn om de aanpak nog geschikter te maken?*

Tot slot gaat de vierde deelvraag bij het onderzoek in op het programma en het materiaal van Triple P:

*In hoeverre sluit het programma/de materialen aan bij*

- *behoefte van migrantenouders zoals die uit de literatuur naar voren komen;*
- *werkzame factoren, ook wat betreft bereik en toeleiding, zoals bekend uit onderzoek naar opvoedingsondersteuning en naar initiatieven vanuit de groepen zelf;*
- *eisen voor diversiteitgevoeligheid die aan interventies gesteld kunnen worden.*

Het doel van het onderzoek is zowel wetenschappelijk relevante informatie op te leveren, als informatie die in de praktijk kan worden benut. Voor toepassingen van de onderzoeksuitkomsten in de praktijk denken wij aan trainingen voor professionals, aanvullingen op materialen of bijeenkomsten waar ervaringen kunnen worden uitgewisseld. De onderzoeksbevindingen worden besproken in de landelijke werkgroep Triple P en diversiteit, waarin het Trimbos Instituut, het Nederlands Jeugdinstituut, Pharos, Forum en SO&T deelnemen. Deze rapportage wordt verder voorgelegd aan meerdere professionals tijdens een expertmeeting. Ook zullen wij de kennisuitwisseling met Triple P international verder voortzetten.

## **1.4 Aanpak**

Om de vragen te beantwoorden hebben wij verschillende methoden toegepast, te weten analyse van bereikcijfers van Triple P in Amsterdam en interviews met zowel ouders als met professionals.

#### *Kwantitatieve analyse bereikcijfers*

In samenwerking met SO&T en de GGD zijn cijfers verzameld over het bereik van Triple P (per niveau) van uiteenlopende groepen migrantenouders met Triple P in verschillende stadsdelen in Amsterdam. Bij de analyse van deze cijfers is nagegaan in hoeverre er sprake is geweest van onderbereik van bepaalde groepen ouders.

#### *Interviews met ouders en professionals*

Om informatie te verkrijgen over de Amsterdamse praktijk van Triple P zijn ouders en professionals in verschillende stadsdelen van Amsterdam geïnterviewd over hun ervaringen met het programma. In de interviews kwamen onder meer de volgende thema's aan de orde: sluit Triple P volgens de professionals even goed aan bij diverse groepen als bij autochtone ouders? In welke opzichten wel en niet? Speelt culturele achtergrond een rol bij de geschiktheid van het programma of eerder opleidingsniveau? Wat is de ervaring van ouders zelf? Wat leren zij ervan? Sluit het programma goed aan bij hun behoeften? In de interviews met de professionals is ook ingegaan op de vraag wat zij (extra) doen om uiteenlopende groepen ouders goed te bereiken of te ondersteunen met Triple P. De professionals en ouders zijn onderzocht aan de hand van groeps gesprekken en ook individuele gesprekken, die plaatsvonden in verschillende stadsdelen. Behalve in de stadsdelen die zijn betrokken als partner bij de Kenniswerkplaats Tienplus (Noord, Nieuw West<sup>3</sup> en Zuidoost) gebeurde dit ook in enkele andere stadsdelen die ervaring hebben met Triple P. De implementatie van Triple P is namelijk nog niet overal even ver en de diversiteitsvraag komt vaak pas voldoende in beeld als de professionals het programma goed in de vingers hebben.

## **1.5 Leeswijzer**

Voor u ligt de rapportage van de eerste bevindingen van het onderzoek Triple P Divers. Deze rapportage is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk twee bevat algemene informatie over het opvoedondersteuningsprogramma Triple P. Hierin wordt kort uiteengezet waar het programma oorspronkelijk vandaan komt, wat de doelstellingen zijn, hoe het theoretisch is onderbouwd, hoe het programma in zijn werk gaat, welke materialen zoal beschikbaar

---

3 Ten tijde van het onderzoek heette het stadsdeel nog Slotervaart, dat is later onderdeel geworden van Nieuw West. In de tekst zal soms nog naar Slotervaart worden verwezen en soms naar Nieuw West, dat een groter gebied omvat.

zijn en hoe de implementatie van Triple P in Amsterdam is verlopen. Het derde hoofdstuk van deze rapportage staat gaat in op de vraag wat er al bekend is over de diversiteitsgevoeligheid van Triple P uit internationale en Nederlandse onderzoeken. Het voorliggende rapport blijkt een waardevolle aanvulling hierop, omdat er nog niet zoveel geschreven is over het bereik en de effecten van Triple P onder (laagopgeleide) migrantenouders in Nederland. In het vierde hoofdstuk bekijken we aan de hand van de bereikcijfers van Triple P in Amsterdam of migrantenouders in verhouding goed worden bereikt. De eerste bevindingen zijn veelbelovend. In hoofdstuk vijf komen de professionals aan het woord over hun ervaringen met Triple P voor een diverse doelgroep, terwijl in hoofdstuk zes de ervaringen van de ouders staan beschreven. In het laatste hoofdstuk brengen we de resultaten uit de verschillende hoofdstukken samen en wordt de diversiteitsgevoeligheid van Triple P besproken.

Het betreft hier een eerste rapportage over onze bevindingen. Dit rapport is gebaseerd op cijfers en resultaten over het jaar 2010. In de eerste helft van 2011 gaan de onderzoekers verder met hun onderzoek naar ervaringen van ouders en professionals. Enerzijds is het vervolgonderzoek erop gericht om een nog meer etnische diversiteit in de geïnterviewde ouderpopulatie te krijgen. Nog niet alle etnische groepen zijn tot nu toe even goed vertegenwoordigd in onze onderzoeksgroep. Anderzijds richt het vervolgonderzoek zich op het voor de stad nieuwe aanbod Triple P voor ouders van tieners. Deze aanvullende informatie, evenals mogelijke toevoegingen vanuit nationale of internationale onderzoeksliteratuur, worden meegenomen in de eindrapportage over dit project Triple P Divers. In de loop van 2011 worden de definitieve bevindingen voorgelegd aan sleutelinformanten uit zelforganisaties, een vertegenwoordiging van migrantenouders, professionals en experts. Deze bijeenkomsten zijn ervoor bedoeld om de bevindingen te toetsen, ervaringen uit te wisselen en te bespreken op welke manier de aanbevelingen uit het rapport zo goed mogelijk kunnen worden opgepakt.





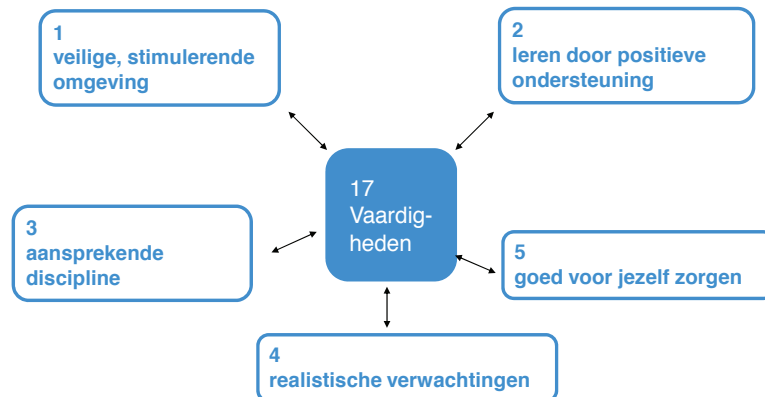
## 2 Triple P

### 2.1 Inleiding<sup>4</sup>

Triple P staat voor Positief Pedagogisch Programma. Het is een van origine Australisch programma voor opvoedondersteuning aan ouders met kinderen in de leeftijd van 0 tot 16 jaar. Het laagdrempelige en integrale programma heeft als doel het voorkomen en verminderen van (ernstige) emotionele en gedragsproblemen bij kinderen door het bevorderen van competent ouderschap (Blokland, 2010). Triple P kent vijf niveaus van interventie met daarbinnen ook variabele aanbiedingsvormen. Op deze wijze kan goed aangesloten worden bij de ondersteuningsbehoefte van de ouder en tegelijkertijd is hierin ook het principe van kosteneffectiviteit verwerkt. Dat richt zich op 'minimal sufficiency' ofwel: bied niet meer aan dan wat een ouder op dat moment nodig heeft. Aan alle niveaus liggen vijf basisprincipes ten grondslag<sup>5</sup> (zie schema).



#### Basis Principe's Triple P



4 Grote delen van deze tekst zijn ontleend aan Blokland, G. (2010), *Over opvoeden gesproken. Methodiekboek pedagogisch adviseren*. Nederlands Jeugd Instituut, Utrecht/ SWP Uitgeverij, Amsterdam.

5 De in dit hoofdstuk gebruikte afbeeldingen zijn afkomstig uit diverse Triple P-presentaties van SO&T.

Het Triple P-programma bestaat al dertig jaar. In die jaren heeft het programma zich steeds verder ontwikkeld. Ook de implementatie van het programma heeft een vlucht genomen: Triple P wordt in een groot aantal landen, waaronder Nederland, uitgevoerd.

## *2.2 Doelstelling van het programma*

De interventies in het Triple P-programma zijn gericht op het bevorderen van een gezonde psychosociale ontwikkeling van kinderen en het vergroten van hun zelfredzaamheid en veerkracht. Ouders krijgen een aantal opvoedingsstrategieën aangereikt waarmee zij de ontwikkeling van kinderen op een positieve manier kunnen beïnvloeden. Zij leren gebruik te maken van de dagelijkse communicatie in het gezin om hun kinderen optimaal emotioneel te ondersteunen en hun sociale competentie en probleemoplossend vermogen te stimuleren. Triple P beoogt (Blokland, 2010):

- Toename van de opvoedingscompetentie van ouders.
- Voorkomen en verminderen van emotionele en gedragsproblemen bij kinderen.
- Minder gebruik van dwingende en negatieve vormen van disciplineren.
- Betere communicatie over opvoeding tussen ouders onderling en tussen ouders en kind.
- Afname van opvoedstress bij ouders.

De basis van het Triple P-programma is een populatiegerichte aanpak die zich richt op alle ouders en opvoeders met kinderen in de leeftijd van 0-16 jaar (in de praktijk bruikbaar tot 18). Binnen elke leeftijdsfase richt het programma zich op ouders die algemeen geïnteresseerd zijn in opvoedingsinformatie of die opvoedingsvragen hebben, maar ook op ouders met kinderen die lichte tot ernstige gedragmoelijkheden ondervinden.

## *2.3 Theoretische onderbouwing*

Het programma Triple P is gebaseerd op uitvoerige bestaande kennis over onder andere leren, ontwikkelingspsychologie en opvoedingsondersteuning. Verschillende bestaande wetenschappelijke theorieën liggen eraan ten grondslag, wat hieronder geïllustreerd wordt met voorbeelden uit het programma.

- Theorieën over sociaal leren en gedragsbeïnvloeding; vooral de sociale leertheorie, waarbij gedragsmodificatie plaatsvindt door belonen en straffen.  
*In de tipsheets en adviezen voor ouders is veel aandacht voor het belonen van gewenst gedrag, gecombineerd met duidelijke 'consequenties' voor ongewenst gedrag*
- Kennis uit de ontwikkelingspsychologie over fasespecifiek gedrag van kinderen en de rol van ouders.  
*In zowel de instructie voor de professionals als in de materialen voor de ouders is veel aandacht voor leeftijdsspecifieke problematiek. In de tipsheets die op leeftijdsfase zijn ingedeeld, wordt ook veel uitleg gegeven over de ontwikkelingsfase van het kind.*
- De sociale informatietheorie en de invloed van cognities op gedrag.  
*Er is expliciet aandacht voor hoe ouders hun kinderen goed kunnen instrueren en voor impliciet leren van kinderen, en ook hoe storende gedachten en stress een adequate aanpak van opvoedingsproblemen kunnen belemmeren.*
- Kennis over risico- en beschermende factoren voor psychosociale problemen van kinderen uit de ontwikkelingspsychopathologie.  
*Per niveau is goed aangegeven wat eventuele contra-indicaties zijn voor een interventie.*
- De *public health* benadering die wetenschappelijke kennis naar een groot publiek bepleit.  
*Een preventief effect van enige betekenis kan alleen worden bereikt als problemen ook op populatieniveau worden aangepakt en als voldoende ouders kennis kunnen nemen van de principes van positief opvoeden en toegang hebben tot interventies die zijn afgestemd op hun behoefte en zwaarte van problematiek. Dit wordt in het programma gerealiseerd met een gerichte mediastrategie. Daarin worden zo veel mogelijk kanalen ingezet om ouders te bereiken zoals posters, krantenartikelen, tv spotjes et cetera.*

Wereldwijd is de effectiviteit van Triple P veelvuldig onderzocht. De studies variëren van kleinschalige casestudies, resultaatgericht onderzoek in reguliere werksituaties tot gerandomiseerd effectonderzoek dat voldoet aan de

qualiteitscriteria voor wetenschappelijk onderzoek. In een aparte, nog te verschijnen publicatie gaan we uitvoeriger in op de bestaande onderzoeken naar (de effectiviteit van) Triple P in het algemeen, en voor specifieke doelgroepen in het bijzonder.

## 2.4 *Vijf basisprincipes en verschillende opvoedstrategieën*

Zoals al aan de orde kwam, hanteert Triple P vijf basisprincipes waarmee kinderen positief opgevoed worden ([www.triplep-nederland.nl](http://www.triplep-nederland.nl), geraadpleegd op 18-10-11). Hieronder worden deze nader toegelicht:

1. Kinderen een veilige en stimulerende omgeving bieden.  
*Het is belangrijk dat de omgeving een kind veiligheid biedt, zowel emotioneel (aandacht en affectie, er zijn voor je kind) als fysiek (gevaar voorkomen, oog hebben voor mogelijke risico's). Daarnaast is het belangrijk dat een kind voldoende ruimte en stimulans krijgt om zich te ontwikkelen, omdat kinderen die zich vermaken en zinvolle bezigheden hebben minder kans lopen om gedragsproblemen te ontwikkelen dan kinderen die zich vervelen.*
2. Kinderen laten leren door positieve ondersteuning.  
*Positieve aandacht en aanmoediging van ouders motiveert een kind om zich te ontwikkelen en nieuwe vaardigheden te leren die van belang zijn voor hun verdere ontwikkeling. Als ouders bovendien aandacht tonen voor dingen die een kind goed doet, is de kans groter dat het kind zich vaker zo zal gedragen.*
3. Een aansprekende discipline hanteren.  
*Dit houdt in dat ouders snel, doortastend en voorspelbaar reageren wanneer een kind zich misdraagt, en hem of haar direct aanspreken op het ongewenste gedrag. Daarbij is het belangrijk dat ouders heldere instructies geven en duidelijk zijn in wat zij van hun kind verwachten. Zo leert een kind wat de regels zijn en hoe het zich moet gedragen.*

4. Realistische verwachtingen hebben van een kind.

*Dit houdt in dat ouders rekening moeten houden met de leeftijdsfase en de specifieke kenmerken van een kind. Er kunnen problemen ontstaan wanneer ouders te hoge verwachtingen hebben van hun kind: ieder kind maakt fouten en doet dat meestal niet met opzet.*

5. Goed voor jezelf zorgen.

*Ook ouders maken fouten dus zij moeten niet te streng zijn voor zichzelf. Opvoeden leer je met vallen en opstaan. Wanneer ouders goed voor zichzelf zorgen, kunnen zij ook gemakkelijker geduldig, consequent en beschikbaar zijn voor hun kind.*

Deze vijf principes voor positief opvoeden vormen het pedagogisch fundament van het programma. De pedagogische visie krijgt concreet gestalte in 17 (0-12 jaar) of 16 (tieners) (verschillende) opvoedingsstrategieën die in vier clusters zijn gegroepeerd. De strategieën kunnen worden aangewend voor: het versterken van een positieve relatie tussen ouders en kinderen, het stimuleren van gewenst gedrag, het aanleren van nieuwe vaardigheden of gedrag en het hanteren van ongewenst gedrag. Het verschil tussen jongere kinderen en de tieners zit vooral in het feit dat oudere kinderen op een meer volwassen manier worden aangesproken, er meer ruimte is voor overleg en dat van tieners meer wordt verwacht op het gebied van taken en verantwoordelijkheden. Dat vraagt om een aantal specifieke vaardigheden van ouders, zoals begeleiden bij probleemoplossing, de mogelijkheid voor een gedragscontract om helpen in huis te stimuleren, een gezinsbespreking kunnen houden, leren omgaan met emotioneel gedrag van tieners en een plan maken voor risicovolle situaties die tieners leren om risico's beter in te schatten en hanteren.



## Opvoedingsvaardigheden Ouders van kinderen tot 12 jaar



## Opvoedvaardigheden ouders van tieners



## 2.5 *Kernaspecten van Triple P*<sup>6</sup>

Een algemeen en belangrijk aspect van het programma Triple P is de flexibele en programmatische aanpak met meerdere aanbiedingsvormen. Dat maakt het mogelijk om het niveau en de intensiteit van een interventie af te stemmen op de behoeften van ouders en de zwaarte van de opvoedvraag of het probleem. Daarnaast is de populatiegerichte aanpak kenmerkend, waarin met posters, reclame et cetera het principe van positief opvoeden breed verspreid wordt. Deze werkwijze normaliseert opvoedingsproblemen en verlaagt de drempels om hulp te zoeken. De kernaspecten in de methode van de interventie (dan wel het programma) vatten we als volgt samen:

1. De gedragsmatige aanpak met de nadruk op concreet gedrag van ouders en kinderen en op factoren die probleemgedrag direct beïnvloeden en in stand houden.
2. De doelgerichte werkwijze die ouders stimuleert om eigen doelen te formuleren voor de aanpak van dagelijks terugkerende problemen om daarin kleine stapjes naar toe te werken.
3. De concrete handvatten die ouders krijgen aangereikt in de vorm van een 'toolkit' aan opvoedstrategieën en hoe je die kunt toepassen in dagelijkse routines.
4. De praktische werkwijze die is gericht op nieuw gedrag oefenen en uitproberen in plaats van moeilijkheden alleen bespreken.
5. Het principe van zelfregulatie dat is gericht op het versterken van de autonomie van ouders. Dit houdt in dat ouders actief betrokken zijn bij de analyse van problemen, de gekozen aanpak en opvoedstrategieën, dat ze gestimuleerd worden tot reflectie en zelfevaluatie van eigen prestaties (sterke kanten en verbeterpunten) en verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen veranderingsproces door het bijhouden van de vorderingen die ze maken.

## 2.6 *Inrichting programma*

Triple P kent vijf niveaus van ondersteuning. Deze zijn afgestemd op de verschillende behoeften van gezinnen. Het totaal van niveaus biedt een samenhangend systeem van interventies dat ouders voorziet van de gewenste informatie en steun bij de opvoeding (Jongh, p. 7).

---

6 Met dank aan Geraldien Blokland.

Interventieniveau	Doelgroep	Interventiemethode	Uitvoerders
Niveau 1 Massamediale voorlichting over opvoeding en ontwikkeling van kinderen	Alle ouders geïnteresseerd in info over de opvoeding en het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen	Massamediale anticiperende voorlichting over veel voorkomende opvoedingsvragen	Samenwerkende lokale en regionale instellingen
Niveau 2 Gerichte voorlichting rond opvoedingsvragen	Ouders met een specifieke vraag over het gedrag en/of de ontwikkeling van kinderen	Gerichte informatie bij voorkomende opvoedingsvragen Individueel advies 2 x 10 minuten of een groepsgericht aanbod van lezingen	Beroepskrachten die frequent contact met ouders hebben zoals peuterspeelzalen, JGZ-medewerkers, leerkrachten, IB-ers, et cetera
Niveau 3 Gericht advies bij specifieke zorgen	Ouders die bezorgd zijn over milde vormen van probleemgedrag of ontwikkelingsproblemen van hun kind	Kortdurende individuele consultatie (4 sessies van 30 minuten) of workshops gericht op versterken van opvoedingsvaardigheden	Jeugd Gezondheidszorg, pedagogisch adviseurs Schoolmaatschappelijk werk
Niveau 4 Ondersteuning bij ernstige gedragsproblemen	Ouders met kinderen met ernstige gedragsproblemen die een gerichte training in opvoedingsvaardigheden nodig hebben	Training vaardigheden in 3 varianten: Individuele sessies (8-10) (spreekuur/huisbezoek) Groepstraining (8 sessies) Zelfhulpprogramma	Bureau Jeugdzorg, Instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg, jeugd-ggz, MEE
Niveau 5 Gezinsinterventie bij ernstige gedragsproblemen	Gezinnen met meervoudige gedragsproblemen van kinderen in combinatie met andere gezinsproblemen zoals depressie, stress of relationele problematiek	Intensief gezinsgericht programma, 10 tot 18 sessies met keuzemodules gericht op het verhogen pedagogische vaardigheden, omgaan met stress en relatieproblemen	Instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg of jeugd-ggz



De gedragsmatige aanpak van Triple P vertaalt zich in een gestructureerde werkwijze. Na een gezamenlijke probleemanalyse en vaststelling van de beginsituatie, krijgen ouders steun bij het bepalen van doelen voor verandering, het maken van een plan voor een opvoedingsaanpak en advies en steun bij de realisatie daarvan. Op niveau 2 beperkt zich dat tot het verhelderen van het probleemgedrag van het kind en het bespreken van een aantal suggesties aan de hand van een informatiefolder. Ook kunnen op dit niveau lezingen worden gegeven over de onderwerpen: 'De kracht van positief opvoeden', 'Opvoeden tot zelfvertrouwen en zelfredzaamheid' en 'Veerkracht'.

Op niveau 3 omvat de interventie een kortdurend begeleidingstraject van vier gesprekken die gemiddeld een half uur duren. Het eerste gesprek is gewijd aan probleemverheldering, uitmondend in de opdracht aan ouders om thuis het probleemgedrag van hun kind te gaan monitoren. Het tweede gesprek richt zich op het bespreken van mogelijke oorzaken van het probleemgedrag, het stellen van doelen en het samen met ouders bedenken van een plan van aanpak, uitgewerkt in een aantal concrete stappen. Het derde en vierde gesprek zijn bedoeld om ouders bij de uitvoering van het plan te ondersteunen. Moeilijkheden bij de toepassing worden besproken en de aanpak kan zo nodig verder worden bijgesteld.

Bij de uitvoering van niveau 2 en 3 kunnen professionals beschikken over een groot aantal informatiefolders (tipsheets) die veel voorkomende opvoedingsproblemen per leeftijdsfase behandelen. De folders hebben dezelfde systematiek en dienen als leidraad voor een gesprek met ouders. De drie pijlers zijn: beschrijving van het (probleem)gedrag, het bevorderen van het gewenste gedrag en het hanteren van het ongewenste gedrag.

Een nieuw aanbod op niveau 3, dat voorjaar 2011 van start gaat, zijn kleinschalige workshops Positief Opvoeden waarbij ouders in een groepje werken aan de aanpak van een specifiek opvoedingsprobleem.

De Triple P-interventies op niveau 4 (individueel, in de vorm van een oudercursus of een zelfhulpprogramma) omvatten een bredere vaardigheidstraining en meer intensieve begeleiding bij opvoedingsproblemen. Bij de interventie op niveau 4 wordt meer dan bij niveau 3, aandacht besteed aan generalisatie van vaardigheden naar moeilijke situaties en situaties in de toekomst. Alle opvoedingsstrategieën worden met ouders besproken en waar nodig met behulp van rollenspel geoefend. De Triple P-interventies op niveau 5 zijn aanvullend op niveau 4. Naast opvoedingsverlegenheid is er dan meestal sprake van ouderproblematiek. Het kan ook zijn dat ouders meer steun nodig hebben om obstakels bij de toepassing van de opvoedingsstra-

tegieën te overwinnen. Aanvullende modules ondersteunen ouders bij het extra oefenen van lastige situaties, inzicht in hoe eigen emoties en storende gedachten het opvoedingsgedrag beïnvloeden, het aanpakken van conflicten tussen ouders over de opvoeding en het versterken van partnersteun en het leren vasthouden van bereikte veranderingen. Op basis van de behoeften en problemen van de ouders worden één of meerdere modules aangeboden, waarbij de module over het volhouden van de aanpak standaard wordt aangeboden. De interventies op niveau 5 zijn recentelijk ook uitgebreid met twee modules die zich richten op het terugdringen van risicofactoren voor kindermishandeling zoals woederegulatie en negatieve interpretaties van lastig gedrag van kinderen. In Amsterdam loopt een proef met deze interventies.

De basisprincipes voor positief opvoeden en de opvoedingsstrategieën zijn in alle Triple P-interventies aanwezig, maar worden afgestemd op de ondersteuningsbehoefte van ouders en de zwaarte van het probleem. Het bevorderen van zelfregulatie en autonomie is een leidend principe binnen alle niveaus van het programma. Ouders bepalen zelf welke problemen ze willen aanpakken en wat daarbij hun doelen zijn. Belangrijk is wel dat dit realistische en concrete doelen zijn die in kleine stapjes kunnen worden bereikt. Ouders vervullen ook een actieve rol bij de analyse van oorzaken en het uitstippelen van een andere opvoedingsaanpak. Ouders volgen de voorde- ringen die ze maken door het gedrag van hun kind en de eigen opvoedings- aanpak te monitoren. Bij de praktijksessies evalueren ouders altijd eerst zelf wat goed of minder goed is gegaan, voordat de professional feedback geeft. Op die manier worden ouders verantwoordelijk voor het eigen veran- deringsproces en raken ze getraind in het reflecteren op hun eigen opvoe- dingsgedrag.

## 2.7 *Materialen*

In het programma zijn verschillende vormen van leren opgenomen: ouders kunnen informatie lezen (website, tipkrant, informatiefolder), informatie bekijken (beeldmateriaal op een dvd), of informatie krijgen tijdens een groepsbijeenkomst of individueel gesprek. Ouders leren bovendien door nieuw gedrag te oefenen (zowel samen met een professional als thuis met hun kind) (Blokland, 2010). Er zijn vele materialen ontwikkeld voor de uitvoering van de verschillende Triple P-interventies op de verschillende niveaus:

- Handleidingen voor alle interventieniveaus voor de professionals.
- Checklists voor elke sessie niveau 3, 4 en 5 voor de professionals.
- Algemene brochure over positief opvoeden voor ouders.
- Dvd 'Wegwijzer voor ouders', waar de basisprincipes van Triple P, oorzaken van probleemgedrag en alle opvoedingsstrategieën worden uitgelegd. Deze dvd is zowel beschikbaar in het Engels met Nederlandse ondertiteling als met *voice over* in het Nederlands, Turks, Berbers en Arabisch.
- Dvd 'Tieners', waar alle opvoedstrategieën worden uitgelegd.

Daarnaast zijn alle informatiefolders van Triple P voor ouders vertaald in het Nederlands.

Zo zijn er informatiefolders voor ouders van baby's, peuters en kleuters over: huilen, scheidingsangst, slaappatronen, slaapproblemen, ongehoorzaamheid (deel 1), zelfstandig eten, leren praten, driftbuien, zindelijk worden, weglopen. Folders voor ouders van basisschoolkinderen (4 tot 12 jaar) over: ongehoorzaamheid (deel 2), ruzie en agressie, strijd aan de eettafel, gedrag op school, pesten, helpen in huis, angsten bij kinderen, huiswerk, zelfbeeld. Algemene folders voor ouders van alle kinderen van 0-12 jaar: ouderschap, stress de baas blijven, je kind voorbereiden op een nieuwe baby. Ook zijn er Nederlandse informatiefolders van lezingen (niveau 2) over: de kracht van positief opvoeden, opvoeden tot zelfvertrouwen en zelfredzaamheid, veerkracht bij kinderen bevorderen.

Voor ouders van tieners zijn de thema's van de folders: seksueel gedrag en verkering, eetgewoontes, kunnen omgaan met depressiviteit, spijbelen, roken, rages & modetrends, drugsgebruik, geld en werken, kunnen omgaan met angst, grofheid en onbeleefdheid, alcohol drinken, vrienden en relaties met leeftijdsgenoten.

Monitoring vindt plaats via in de methodiek aangeleverde vragenlijsten:

- Vragenlijsten voor ouders op niveau 3: Vragenlijst Opvoedingspraktijk en Vragenlijst cliënttevredenheid.
- Vragenlijsten voor ouders op niveau 4 en niveau 5: Eyberg gedragsschaal, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), Checklist dagelijkse ouder-rapportage, Opvoedingsschaal, Competentie van ouders schaal, Checklist opvoedingsproblemen, Relatiekwaliteitsindex, Angst, depressie en stress-schaal en Vragenlijst cliënttevredenheid.

De voortgang van de ouders wordt, door henzelf, bijgehouden met de onderstaande 'monitoring' formulieren:

- Werkbladen voor ouders op niveau 3/4: gedragsschema, scorelijst, tijdmeting, gedragsgrafiek, checklist oorzaken gedragsproblemen bij kinderen, vooruitplannen en checklist opvoedingsaanpak.
- Werkboeken voor de ouders voor niveau 4, 5 en Triple P-Wegwijzer.

Om het bereik en de deelname van ouders inzichtelijk te maken werken de instellingen met eigen registratie programma's (zoals het elektronisch kinddossier van de OKC's of het ROTS-programma voor de pedagogisch adviseurs).

## *2.8 Implementatie in stadsregio Amsterdam<sup>7</sup>*

In Amsterdam heeft DMO aan Bureau Jeugdzorg, de afdeling Servicebureau Opvoedondersteuning en Training (SO&T), gevraagd om de implementatie van Triple P in de Amsterdamse stadsdelen te verzorgen. De implementatie van het Triple P-programma richt zich op alle ouders met kinderen van 0-16 jaar in Amsterdam. Per stadsdeel is een implementatieplan geschreven dat aansluit op de lokale situatie en doelgroep in het betreffende stadsdeel. Aandachtspunten bij de implementatie zijn maximale samenwerking tussen instellingen en korte verwijzlijnen.

De implementatie in Amsterdam heeft stapsgewijs plaatsgevonden. Eind 2006 zijn de eerste drie stadsdelen gestart met de implementatie van Triple P, in 2007 gevolgd door de volgende drie; in 2008 begonnen de laatste acht stadsdelen met de implementatie van Triple P (zie schema).

---

<sup>7</sup> Deze paragraaf is gebaseerd op: Jongh, M., Implementatieplan Triple P Amsterdam 2008 tot en met 2010, SO&T.

	2006	2007	2008	2009	2010
Noord	pilot	1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar	
Westerpark	pilot	1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar	
Centrum	pilot	1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar	
Slotervaart		1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar	
Zuidoost		1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar	
Oost WGM		1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar	
Oud West			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Oud Zuid			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Osdorp			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Zeeburg			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Bos en Lommer			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
De Baarsjes			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Geuzenveld - Slotermeer			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Zuideramstel			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	3 <sup>e</sup> jaar
Diemen			1 <sup>e</sup> jaar	2 <sup>e</sup> jaar	

Voor de implementatie in alle stadsdelen is een stedelijk projectleider aangesteld. Per stadsdeel is een lokale projectleider voor de implementatie beschikbaar. De lokale projectleider maakt deel uit van het Triple P-projectteam en is werkzaam bij SO&T. Elke deelnemende instelling krijgt de interne coördinatie per instelling of voor een aantal instellingen gezamenlijk.

Naast het trainen van de professionals in Triple P zijn er lezingen voor verwijzers gegeven om hen te informeren over de methodiek zodat zij ouders adequaat kunnen doorverwijzen.

Voor de uitvoering van Triple P gold tijdens de implementatieperiode een minimale uitvoeringsnorm, welke in de tabel hieronder is weergegeven:

Niveau	Uitvoering per beroepskracht
Niveau 2 individueel	gemiddeld 24 Triple P-contacten per jaar
Niveau 2 lezingen	Gemiddeld 3 x 3 lezingen per jaar
Niveau 2/3	gemiddeld 24 Triple P-contacten per jaar, waarvan 12 op niveau 2 en 12 op niveau 3
Niveau 4 standaard individueel	Gemiddeld 12 Triple P-trajecten per jaar
Niveau 4 groep	gemiddeld 1 Triple P oudergroep per jaar
Niveau 5	gemiddeld 8 Triple P 5-contacten per jaar

De belangrijkste uitgangspunten voor de implementatie van Triple P in Amsterdam waren:

- Er wordt aangesloten bij de bestaande samenwerkingsstructuur binnen de Ouder en Kind Centra (OKC's).
- Het stadsdeel voert de regie over de implementatie van Triple P.
- Het stadsdeel en de deelnemende instellingen onderschrijven de pedagogische visie van Triple P.
- Bij de implementatie van Triple P zijn beroepskrachten uit verschillende werkelden betrokken, alle OKC-partners (jeugdgezondheidszorg, opvoedbureaus, kraamzorg, verloskundigen, peuterspeelzalen, kinderopvang), schoolmaatschappelijk werk, kinderopvang, jeugdwelzijnswerk, onderwijs, jeugd-ggz, MEE, Bureau Jeugdzorg en de geïndiceerde jeugdzorg. Juist de samenwerking tussen al deze professionals vormt de meerwaarde van Triple P.
- Triple P is een nieuwe methodiek binnen de bestaande werkpraktijk.

Om ouders te attenderen op het 'nieuwe' ondersteuningsaanbod Triple P is in Amsterdam ook een mediastrategie ingezet. In de mediastrategie is nadrukkelijk geprobeerd om een diversiteit aan doelgroepen aan te spreken. Op posters, folders en in tipkranten traden ouders met verschillende culturele achtergronden als rolmodel op. Stedelijk en op maat per stadsdeel kregen alle ouders die geïnteresseerd zijn in informatie over de opvoeding en de ontwikkeling van hun kind(eren) informatie over Triple P. Het doel van de uitvoering van niveau 1 is:

1. Het normaliseren en de-stigmatiseren van opvoedingsproblemen. Opvoeden is een belangrijke taak en het is goed om gebruik te maken van informatie en steun.
2. Voorlichting over een aantal inhoudelijke thema's / opvoedingsstrategieën van Positief Opvoeden / Triple P.
3. Het vergroten van de naamsbekendheid van Positief Opvoeden / Triple P, waardoor ouders eerder de stap zullen nemen om van een aanbod Triple P gebruik te maken.

De mediastrategie bestond onder andere uit de website [www.positiefopvoeden.nl](http://www.positiefopvoeden.nl) voor ouders, een Postercampagne op abri's, peperbussen enzovoorts, algemene folders en folders over specifiek het Triple P-aanbod, tipkranten

en commercials op lokale zenders. De effecten van deze mediastrategie zijn onderzocht door het Trimbos Instituut (De Graaf, 2010).

## 2.9 *Uitvoering en deskundigheidsbevordering*

De implementatie van het Triple P-programma verloopt via de training en accreditatie van professionals. Deze trainingen zijn verdeeld naar de verschillende interventieniveaus. Bij een succesvolle afronding van de accreditatieworkshop zijn professionals gecertificeerd om met het programma te werken. Gekoppeld aan de invoering van Triple P zijn er ook aanbevelingen om de kwaliteit van de uitvoering te waarborgen door intervisie, nascholingsbijeenkomsten en het monitoren op resultaten (Blokland, 2010).

In onderstaande tabel wordt inzichtelijk welke professionals welk niveau van interventie uitvoeren in Amsterdam:

Interventie niveau	Uitvoerende organisatie
Niveau 2 Voorlichting	Ouder Kind Centrum: JGZ-verpleegkundge Pedagogisch Adviseur Schoolmaatschappelijk werk Cordaan diëtisten Een aantal voorschoolleidsters
Niveau 3 Gericht advies	Ouder Kind Centrum: Pedagogisch Adviseur Basisschool: Schoolmaatschappelijk werker JGZ (SAG)
Niveau 4 groep	Pedagogisch adviseur (OKC), Spirit, Altra, Punt P, Presenz, MOC 't Kabouterhuis, MEE, de Bascule
Niveau 4/5/Wegwijzer/Stepping Stones Intensieve ondersteuning	Spirit, Altra, Punt P, Presenz, MOC 't Kabouterhuis, MEE, de Bascule

Om de kennis en ervaring rondom het werken met Triple P bij te houden en te verbeteren is regelmatige deskundigheidsbevordering nodig voor de beroepskrachten die Triple P uitvoeren. Dit gebeurt op twee manieren, te weten intervisie en nascholingsbijeenkomsten

### 1. Intervisie

Om de kwaliteit van de uitvoering te ondersteunen is het belangrijk begeleide intervisie aan de beroepskrachten aan te bieden. Doel van de begeleide intervisie Triple P is het bieden van een leeromgeving die medewerkers ondersteunt en die de overdracht bevordert van theorie naar de praktijk van elke dag. De intervisie moet zo veel mogelijk in het verlengde liggen van de training. Tijdens de intervisie worden casussen besproken en wordt geoefend met de Triple P-methodiek.

### 2. Nascholingsbijeenkomsten

Naast de intervisie wordt per stadsdeel of per zorgregio nog twee maal per jaar een nascholingsbijeenkomst georganiseerd voor alle beroepskrachten die Triple P uitvoeren. Deze nascholingsbijeenkomst gaat één keer per jaar over een inhoudelijk thema en één keer per jaar over de samenwerking tussen de instellingen. Incidenteel zijn er ook nascholingsbijeenkomsten per beroepsgroep. Als inhoudelijke thema's zijn de volgende nascholingsworkshops in alle stadsdelen aangeboden: Weerstand en motivatie; Flexibele toepassing en Triple P en diversiteit.

## *2.10 Registratie en monitoring*

Registratie geeft inzicht in de uitgevoerde interventies per instelling en per niveau en in de samenstelling van de bereikte groep. De registratie van Triple P in Amsterdam vindt als volgt plaats:

1. De professionals vullen per jeugdige het digitale registratieformulier in, of
2. instellingen hebben de te registreren items in het eigen registratieprogramma opgenomen.
3. Alle instellingen zorgen ervoor dat de geregistreerde gegevens terechtkomen bij het projectteam Triple P.
4. Het projectteam zorgt voor integrale overzichten per kwartaal, zowel per stadsdeel als voor de gehele stad.

Ook voor de monitoring zijn instrumenten ontwikkeld. In de handboeken voor de uitvoerende professionals staan intakeformulieren en vragenlijsten die gebruikt kunnen worden om de aard en ernst van de problematiek in te



schatten. Dit geldt voor alle interventies vanaf niveau 3. De formulieren zijn ook bedoeld om voor- en nametingen te kunnen doen. Alle formulieren worden ingevuld door of afgenomen bij ouders en eventueel ook leerkrachten of andere opvoeders die betrokken zijn bij de opvoeding van het kind. De formulieren zijn tevens bedoeld om voor- en nametingen te kunnen doen.

Het uitvoeren van voor- en nametingen vormt een integraal onderdeel van het Triple P-programma. Het biedt instellingen de kans om zelf de resultaten van de geboden ondersteuning of hulp zowel op gezinsniveau als ook op instellingsniveau zichtbaar te maken en te blijven monitoren. Alle beroepskrachten vanaf niveau 3 wordt gevraagd de voor- en nametingen op te sturen of op de website in te vullen. De resultaten zullen worden gebundeld door het Trimbosinstituut.



## 3 *Bereik van Triple P in Amsterdam*

### 3.1 *Inleiding*

Om te weten of Triple P even goed werkt voor migrantenouders als voor autochtone ouders, is de eerste vraag in hoeverre het programma migrantenouders ook daadwerkelijk bereikt. Vooral is daarbij relevant of er sprake is van *evenredig* bereik. Wat evenredig bereik is, is overigens niet eenvoudig vast te stellen. Evenredigheid betekent dat alle ouders, ongeacht hun herkomst, bij vergelijkbare opvoedvragen gelijkelijk gebruik maken van bestaande voorzieningen en beschikbare ondersteuningsprogramma's. We beschikken echter niet over precieze gegevens die de opvoedvragen van ouders herleiden naar etnische herkomst en voorzieningengebruik. Wel zullen we in dit hoofdstuk bekijken welk percentage van de bereikte ouders in de stad (of stadsdelen daarbinnen) een bepaalde herkomst heeft en in hoeverre dat percentage overeenkomt met het aandeel van de betreffende groeperingen in de (jonge) populatie in hetzelfde stadsdeel of in de stad. Als die percentages overeenkomen, kunnen we spreken van een evenredig bereik gezien de vertegenwoordiging in de bevolking. Maar, uit onderzoeken in de stad is bekend dat de jeugd van migrantenherkomst het in een aantal opzichten minder goed doet dan autochtone jeugd. Dat zou kunnen betekenen dat migrantenouders in feite meer opvoedvragen hebben. Het bereik onder hen zou dan groter moeten zijn, willen zij even goed worden geholpen als autochtone stads(deel)genoten. Bij de bespreking van de bereikcijfers houden we daar rekening mee. In dit hoofdstuk maken we gebruik van de beschikbare gegevens over het aanbod van Triple P naar etnische herkomst over 2009 en begin 2010, zoals deze zijn aangeleverd door SO&T en de GGD, aangevuld met gegevens uit de Gemeentelijk Basis Administratie (GBA).

### 3.2 *Algemene bereikcijfers*

We bespreken eerst enkele algemene bereikcijfers. In 2009 werd Triple P in Amsterdam ruim 5.000 keer aangeboden aan ouders. In verreweg de meeste gevallen (bijna 4.000 keer) ging het om een aanbod op niveau 2. De meeste overige gevallen betroffen een individueel aanbod op niveau 3 (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Aantal bereikte ouders Triple P (naar niveau) 2009 en eerste helft 2010 (absolute aantallen)

	2009	2010 (eerste helft)
Niveau 2	3.976	2.375
Niveau 3	924	636
Niveau 3 tieners	0	7
Niveau 4 groep 0-12 jaar	139	187
Niveau 4 groep tieners	7	34
Niveau 4 individueel	75	85
Overig	17	23
Totaal	5.138	3.347

Bron: SO&T 2010, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

Uit de tabel is af te lezen dat het aanbod van Triple P op stadsniveau groeit, en dat in de eerste helft van 2010 enkele cursussen Triple P voor ouders van tieners zijn gestart. In 2009 is er, vooruitlopend op de implementatie in 2010, al één cursus gegeven voor zeven ouders. Per stadsdeel variëren de aantallen van de door Triple P bereikte ouders overigens nogal, zoals tabel 3.2 laat zien. Dit heeft er onder andere mee te maken dat Triple P in de verschillende stadsdelen in meerdere fases is geïmplementeerd (zie hoofdstuk 2).

Tabel 3.2 Aantal bereikte ouders Triple P (per stadsdeel) 2009 en eerste helft 2010, (absolute aantallen)<sup>8</sup>

	2009	2010 (1e helft)
Noord	958	471
Nieuw West	1.039	661
Slotervaart	521	-
Geuzenveld-Slotermeer	295	-
Osdorp	223	-
Zuidoost	603	305
Amsterdam	5.138	3.347

Bron: SO&T 2010, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

De variatie tussen de stadsdelen heeft niet alleen te maken met de fase van implementatie van Triple P, maar ook met variaties in de omvang van de (jonge) bevolking tussen stadsdelen. Om dat te laten zien is in tabel 3.3 de omvang van de jonge bevolking (tot en met 11 jaar) in de stadsdelen en de

8 Voor 2009 zijn de cijfers uitgesplitst voor de drie voormalige stadsdelen die nu samen Nieuw West vormen. Voor 2010 zijn alleen de cijfers voor het gehele nieuwe stadsdeel beschikbaar.

stad opgenomen per 1 januari 2010. Verreweg de meeste Triple P-adviezen en cursussen hadden in de genoemde perioden betrekking op deze leeftijds-categorie, met een sterk accent op de leeftijd tot en met 3 jaar. Van al het aanbod ging 63 procent naar ouders met kinderen tot en met 3 jaar in de eerste helft van 2010 (SO&T, 2010).

*Tabel 3.3 Aantal bereikte ouders Triple P in drie stadsdelen, eerste helft 2010, en omvang bevolking 0 t/m 11 jaar per 1-1-2010, absolute aantallen, en bereikpercentage*

	Bereikt door Triple P	Bevolking 0 t/m 11 jr	Bereik % voor een half jaar
Noord	471	12.943	3,6%
Nieuw West	661	20.680	3,2%
Zuidoost	305	12.800	2,4%
Amsterdam	3.347	100.433	3,3%

Bron: SO&T 2010 en O+S bevolkingsgegevens, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

Uit tabel 3.3 blijkt dat Triple P in het eerste half jaar van 2010 aan ruim 3 procent van de Amsterdamse ouders met jonge kinderen is aangeboden. Per stadsdeel verschilt het bereik, in Zuidoost ligt het naar verhouding nog laag, in Noord hoger dan gemiddeld.

Een ander verschil tussen de stadsdelen is dat in Noord veel vaker niveau 3 of hoger is aangeboden dan in Zuidoost en Nieuw West. Bijna de helft van de interventies in dit stadsdeel betrof in 2009 aanbod op niveau 3 of hoger, met overigens een sterk accent op niveau 3, zoals ook stedelijk geldt. In Zuidoost en Nieuw West was het aanbod op niveau 3 of hoger vooral in 2009 nog klein (tabel 3.4).<sup>9</sup> In 2010 groeide het aanbod in deze stadsdelen sterk. In het eerste half jaar werden hier al evenveel of meer ouders bereikt als in heel 2009. In Noord lijkt het aanbod in de eerste helft van 2010 juist iets te zijn afgenomen. Wel is in dit stadsdeel nieuw aanbod geïmplementeerd: de groepscursus Triple P voor tieners is er vaker uitgevoerd en er is een begin gemaakt met individuele adviezen op niveau 3 aan ouders met tieners.

<sup>9</sup> Binnen Nieuw West gold voor 2009 dat niveau 3 individueel hoofdzakelijk in Slotervaart werd aangeboden (58 keer van de 85). Niveau 4 werd het vaakst in Geuzenveld uitgevoerd (13 deelnemers, tegen 6 in Slotervaart en 2 in Osdorp).

Tabel 3.4 Bereikte ouders Triple P op niveau 3 en hoger in drie stadsdelen, 2009 en eerste helft 2010 (absolute aantallen)

	2009	2010 (1e helft)
Noord: 3 en hoger	470	199
waaronder:		
3 individueel	384	94
3 individueel teens	0	7
4 groep	37	47
4 groep teens	7	25
Nieuw West: 3 en hoger	111	109
waaronder:		
3 individueel	85	69
3 individueel teens	0	0
4 groep	21	29
4 groep teens	0	0
Zuidoost: 3 en hoger	72	159
waaronder:		
3 individueel	46	111
3 individueel teens	0	0
4 groep	18	20
4 groep teens	0	4

Bron: SO&T 2010, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

### 3.3 Bereik naar etnische herkomst

#### *Bereik naar herkomst: niveau 2*

Op niveau 2 - het niveau waarop verreweg het meeste aanbod plaatsvindt - is de GGD de grootste uitvoerder in Amsterdam. Van de uitgevoerde interventies op dit niveau in de eerste helft van 2010 voerden zij zo'n 40% uit (SO&T, 2010, bewerking Kenniswerkplaats). Het bespreken van het bereik van Triple P niveau 2 naar etnische groep is gebaseerd op recente cijfers van de GGD, ze hebben betrekking op het derde kwartaal van 2010. In principe vindt op niveau 2 geen registratie plaats van etnische herkomst. Om over dit niveau toch uitspraken te kunnen doen wat betreft het bereik naar etnische herkomst, koppelde de GGD de gegevens van de kinderen voor wie adviezen zijn gegeven, aan gegevens uit de gemeentelijke basisadministratie (GBA). In de GBA is het geboorteland van een persoon en diens ouders opgenomen. De beschikbaarheid van de gegevens over geboorteland van de ouders maakt het mogelijk kinderen met ouders te onderscheiden uit de *eerste generatie* (ouders in het herkomstland geboren). Kinderen met twee ouders van de *tweede generatie* (beiden in Nederland geboren) zijn via deze weg echter

niet terug te vinden. Zij kunnen wel worden gevonden via de zelfdefinitiegegevens van niveau 3 en hoger die we verderop in deze paragraaf bespreken. Ook ouders die in Nederland zijn geboren kunnen zich namelijk nog steeds verbonden voelen met het herkomstland van hun ouders.

De onderzoekers hebben de door de GGD aangeleverde gegevens bewerkt. Nagegaan is in hoeverre ouders van kinderen uit de grootste niet-westerse etnische groeperingen zijn bereikt. Dat betekent: kinderen met één of twee ouders uit Marokko, Turkije of Suriname. Bij gemengde relaties tussen twee in deze landen geboren ouders (bijvoorbeeld Marokko en Suriname) is het geboorteland van de moeder aangehouden. Bij gemengde relaties met één partner uit een overig herkomstland en één partner uit Turkije, Marokko of Suriname is het gezin als Turks, Marokkaans of Surinaams geclassificeerd. Ook is het aantal kinderen geteld van wie beide ouders in Nederland zijn geboren. Dit zijn, volgens de hier gehanteerde definitie, autochtone kinderen.

In de onderstaande tabel worden de op bovenstaande manier verkregen bereikcijfers naar etnische herkomst van Triple P niveau 2 gepresenteerd, aan de hand van gegevens van het derde kwartaal van 2010. In bijna alle gevallen betreft het aanbod aan kinderen onder de 4 jaar, bij het consultatiebureau. In de tabel worden de cijfers uitgesplitst voor Noord, Nieuw West en Amsterdam. In Zuidoost wordt de jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen namelijk voor het overgrote deel uitgevoerd door de Amsterdamse thuiszorgorganisatie SAG en niet door de GGD, waardoor het aantal door de GGD bereikte ouders in dit stadsdeel te klein is om uit te splitsen naar etnische herkomst (twaalf ouders in totaal).

Tabel 3.5 Met Triple P bereikte ouders (niv. 2) naar herkomst, 3<sup>e</sup> kwart. 2010, abs en %

	Noord		Nieuw West		Amsterdam	
	abs	%	abs	%	abs	%
Autocht.	34	43%	21	31%	217	47%
Marokk.	18	23%	21	31%	80	17%
Turks	5	6%	8	12%	28	6%
Surin.	1	1%	3	4%	18	4%
Overig	21	27%	15	22%	117	25%
Onbek.	0	0%	0	0%	4	1%
Totaal	79	100%	68	100%	464	100%

Bron: GGD Amsterdam, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

Uit de tabel komt naar voren dat op stadsniveau in bijna de helft van de gevallen advies is gegeven aan gezinnen waarvan beide ouders in Nederland zijn geboren. Van de bereikte gezinnen met tenminste één in Marokko, Turkije of Suriname geboren ouder is de Marokkaanse groep het grootst. Dat is ook zo op stadsniveau. Marokkaanse kinderen (zelf en/of één of beide ouders geboren in Marokko) maken 16 procent van de bevolking van 0 tot en met 4 jaar uit. Vooral in Nieuw West wordt de Marokkaanse groepering relatief veel bereikt door de GGD, wat overeenkomt met het hogere aandeel Marokkaanse kinderen in de bevolking van dit stadsdeel. Van de 0- tot 4-jarige kinderen in Nieuw West is 33 procent van Marokkaanse herkomst (O+S bevolkingsgegevens, bewerking Kenniswerkplaats). De cijfers geven ook inzicht in het percentage waarin de GGD in het algemeen jonge ouders bereikt met opvoedadvies. Ongeveer 1 procent van de ouders van de 46.980 0- tot 4-jarigen in Amsterdam kreeg in het derde kwartaal van 2010 via de GGD advies over de opvoeding.

#### *Bereik naar herkomst: niveau 3 en hoger*

Beroepskrachten in Amsterdam vullen bij het aanbieden van Triple P niveau 3 of hoger in het registratiesysteem de culturele achtergrond van de ouders in. De etnische herkomst wordt vastgesteld aan de hand van zelfdefinitie. Ouders krijgen de vraag voorgelegd '*met welke culturele achtergrond voelt u zich het meest verbonden?*' Met deze wijze van registratie van de etnische herkomst van de ouders is, in tegenstelling tot bij de bovengenoemde koppeling met het GBA, de tweede generatie ouders wel in beeld, en wel wanneer in Nederland geboren ouders aangeven zich te identificeren met het land van herkomst van hun eigen ouders. Het is overigens niet bekend in hoeverre alle beroepskrachten de vraag naar etnische zelfdefinitie daadwerkelijk stellen. Er zijn geluiden dat velen het ook zelf invullen zonder ouders ernaar te vragen.

Allereerst presenteren we de gegevens over de etnische herkomst van ouders voor 2009 (tabel 3.6). Over dat jaar valt allereerst op dat autochtone ouders maar de minderheid uitmaken van de bereikte personen met Triple P. Dat is ook niet verwonderlijk, omdat begin 2009 van alle kinderen tot en met 11 jaar in de stad niet meer dan 37,5% autochtoon was (O+S, 2009, eigen bewerking). Met name in Amsterdam Noord zijn in 2009 verhoudingsgewijs veel Marokkaanse ouders bereikt met Triple P, te weten 28% van het totaal aantal bereikte ouders. Ook in Nieuw West is het bereik onder Marokkaanse en Turkse groeperingen hoog, achtereenvolgens 19% en 25% van



alle bereikte ouders. In Zuidoost, waar het absolute aanbod van niveau 3 of hoger nog klein was in 2009, werden Surinaamse gezinnen met dat aanbod het meest bereikt (22 van de 71 bereikte ouders). Surinamers vormen ook een relatief groot deel van de (jonge) populatie in Zuidoost (zie tabel 3.8 voor cijfers uit 2010).

Tabel 3.6 Met Triple P bereikte ouders (niv. 3 en hoger) naar herkomst, 2009, abs<sup>10</sup> en %

	Noord		Nieuw West		Zuidoost		Amsterdam	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Autocht.	108	23%	24	21%	12	17%	394	34%
Marokk.	132	28%	22	19%	1	1%	208	18%
Turks	36	8%	24	25%	0	0%	82	7%
Surin.	48	10%	9	8%	22	31%	100	9%
Overig	115	24%	17	15%	18	25%	255	22%
Onbek.	31	7%	17	15%	18	25%	122	11%
Totaal	470	100%	113	100%	71	100%	1161	100%

Bron: SO&T 2010, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

Kijken we naar de verzamelde cijfers uit de eerste helft van 2010, dan blijkt dat in dit jaar anders is omgegaan met registratie. In totaal is voor 274 ouders in Amsterdam Noord, voor 208 ouders in Nieuw West en voor 191 ouders in Zuidoost de herkomst geregistreerd (tabel 3.7). Dat zijn beduidend hogere aantallen dan de in paragraaf 4.2 aangehaalde aantallen per stadsdeel van bereikte ouders op niveau 3 en hoger. Het lijkt er dan ook op dat in de stadsdelen in 2010 de etniciteit van ouders ook op niveau 2 gedeeltelijk wel is geregistreerd. Daarnaast zijn er overigens nog steeds veel gevallen waarin de herkomst van ouders 'onbekend' is gebleven. Vooral in Nieuw West lijkt de registratie naar etnische herkomst, zelfs inclusief de 'onbekenden', verre van volledig. Daar komt het totaal aantal bereikte personen inclusief degenen van onbekende herkomst namelijk uit op 357, een aantal dat ver onder de 661 in de eerste helft van 2010 aangeboden trajecten in dit stadsdeel ligt (SO&T, 2010). Vanwege de geconstateerde onduidelijkheid over het bereikpercentage bij de verschillende herkomstgroepen is in tabel 3.7 berekend wat het bereik is onder diegenen van wie de herkomst wel bekend is. Dit zijn dus vermoedelijk ook deels ouders die op niveau 2 advies hebben gekregen.

10 De absolute aantallen komen niet exact overeen met die in tabel 4.4, vanwege het ontbreken van uitgesplitste gegevens naar aangeboden niveau ofwel etnische herkomst.

Tabel 3.7 Met Triple P bereikte ouders (niv. 2 en hoger) naar herkomst, 1<sup>e</sup> helft 2010, abs en %

	Noord		Nieuw West		Zuidoost		Amsterdam	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Autocht.	76	28%	30	14%	44	23%	716	39%
Marokk.	61	22%	69	33%	11	6%	337	18%
Turks	18	7%	56	27%	6	3%	180	10%
Surin.	13	5%	7	3%	62	32%	165	9%
Ov Afrikaans	52	19%	15	7%	24	13%	126	6%
Ov Aziatisch	21	8%	16	8%	20	10%	110	5%
Anders	33	12%	15	7%	24	13%	212	11%
Tot excl onbekend	274	100%	208	100%	191	100%	1846	100%
Tot incl onbekend	466		357		285		3180	

Bron: SO&T 2010, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

De cijfers over 2010 laten een iets ander beeld zien dan 2009, maar globaal komen de verdelingen wel overeen. In Noord worden naast autochtone ouders ook veel Marokkaanse ouders bereikt. Daarnaast is met name de groep 'overige Afrikaanse' ouders groot. In Nieuw West zijn opnieuw zowel Marokkaanse als Turkse ouders verhoudingsgewijs goed bereikt. In Zuidoost is de grootste bereikte groepering opnieuw de Surinaamse, gevolgd door de autochtone groepering. Op stadsniveau wordt de autochtone groepering naar verhouding het best bereikt en valt een relatief groot deel van de ouders onder de categorie 'anders'. Deze categorie bevat voor de helft ouders van Europese herkomst.

#### *Evenredig bereik?*

Hoe verhouden deze bereikcijfers zich nu tot het aandeel van de etnische groepen in de bevolking tot en met 11 jaar? Dit hebben we kunnen nagaan voor de vier grootste etnische groeperingen: de autochtonen, de Marokkanen, de Turken en de Surinamers. In tabel 3.8 is het resultaat weer-gegeven voor de drie stadsdelen en op stadsniveau.

Tabel 3.8 Met Triple P bereikte ouders (niv. 2 en hoger) naar herkomst, 1<sup>e</sup> helft 2010, en aandeel in de bevolking van 0 t/m 11 jaar per 1-1-2010, drie stadsdelen en stad, %

	Noord		Nieuw West		Zuidoost		Amsterdam	
	% bereikt	% in be- volk. 0-11	% bereikt	% in be- volk. 0-11	% bereikt	% in be- volk. 0-11	% bereikt	% in be- volk. 0-11
Autocht.	28%	37%	14%	25%	23%	20%	39%	38%
Marokk.	22%	19%	33%	33%	6%	3%	18%	17%
Turks	7%	9%	27%	16%	3%	1%	10%	8%
Surin.	5%	8%	3%	6%	32%	33%	9%	9%
overig	38%	27%	23%	20%	36%	43%	24%	28%
N	274	12943	208	20680	191	12800	1846	100433

Bron: SO&T 2010 en O+S bevolkingsgegevens, bewerking Kenniswerkplaats Tienplus

Uit de tabel komt naar voren dat het procentuele bereik van de grote niet-westerse etnische groepen op stadsniveau evenredig is aan hun aandeel in de (jonge) bevolking. Ook op stadsdeelniveau zien de bereikcijfers er goed uit. In Noord valt op dat naar verhouding veel 'overige' ouders zijn bereikt en dat het aandeel autochtone ouders wat minder groot is dan in de bevolking. Dit hebben ook beroepskrachten en ambtenaren eerder laten weten: juist een bepaalde subgroep (laaggeschoolde) autochtone ouders is in dit stadsdeel minder gemakkelijk te bereiken. Ook in Nieuw West worden autochtone ouders minder bereikt dan gemiddeld, terwijl Turkse ouders juist bovengemiddeld goed zijn bereikt. We komen in hoofdstuk 5 en 6 nog op het al dan niet bereiken van bepaalde groepen ouders

Bij de gepresenteerde gegevens in tabel 3.8 zijn twee kanttekeningen te maken. Allereerst is het goed om te beseffen dat de gegevens over deelname aan Triple P en de bevolkingsgegevens niet helemaal met elkaar vergelijkbaar zijn. Bij de bevolkingsgegevens zijn - volgens de CBS-definitie van allochtoon - alleen kinderen meegeteld van wie ouders in het herkomstland zijn geboren. Daarentegen is bij deelname aan Triple P aan de ouders zelf gevraagd met welke culturele achtergrond zij zich het meest verbonden voelden (of dit is ingeschat door de professional). Daardoor worden ook in Nederland geboren ouders die zeggen zich Marokkaans, Turks of Surinaams te voelen als 'allochtoon' meegeteld. Bij vergelijking van de cijfers kan dit een vertekend beeld opleveren, namelijk een overschatting van het aandeel allochtone ouders in de Triple P-gegevens. Dit komt doordat de tweede generatie ouders zich volgens zelfrapportage verbonden voelen met het land van herkomst van hun ouders, terwijl zij volgens de formele definitie niet als allochtoon (moeten) worden gezien.

Daarnaast geldt nog iets anders voor allochtone ouders. Gezien de grotere problematiek waarmee hun kinderen gemiddeld kampen, zou Triple P deze ouders - om evenredigheid te bereiken - in feite méér moeten bereiken dan gemiddeld. De oververtegenwoordiging van Turkse ouders in Nieuw West zou hiermee te maken kunnen hebben. Mogelijk leven er bij deze ouders meer opvoedingsvragen dan bij autochtone ouders. Het is evenwel uit onderzoek ook bekend dat er bij verschillende groepen niet-westerse ouders nogal wat afstand bestaat tot het reguliere aanbod van opvoedingsondersteuning (bijvoorbeeld Pels, Distelbrink & Postma 2009; Van den Broek et al., 2010). Dat zou dan weer doen verwachten dat zij juist *minder* terechtkomen bij het aanbod. In die zin is de hoge vertegenwoordiging van met name Turkse ouders uitermate positief te noemen.

### 3.4 *Conclusie*

Aan de hand van cijfermateriaal dat SO&T en de GGD beschikbaar hebben gesteld, zijn een aantal conclusies te trekken over het bereik van Triple P in z'n algemeenheid en het bereik van Triple P naar etnische herkomst van de ouders in Amsterdam. Hieronder zetten we deze conclusies uiteen.

#### *Groeiend aanbod Triple P*

Het aanbod Triple P in Amsterdam groeit, blijkt uit de cijfers over 2009 en 2010. Hoeveel er per stadsdeel wordt aangeboden verschilt. Een van de redenen daarvoor is dat Triple P in verschillende fasen is geïmplementeerd in de stad. En er zijn nog andere factoren die de verschillen tussen de stadsdelen zouden kunnen verklaren (deze zijn in het huidige onderzoek niet meegewogen):

- De mate waarin voorafgaand aan de invoering van Triple P het Ouder Kind Centrum al was geïmplementeerd;
- in hoeverre er al een stevige pedagogische infrastructuur voorhanden was;
- de aan- of afwezigheid van professionals uit de verschillende etnische groepen;
- verschillen in strategieën die gehanteerd zijn om ouders te bereiken.

#### *Bereikt percentage Amsterdamse ouders*

Met Triple P, niveau 2 of hoger, werd in het eerste helft 2010 ongeveer 3 procent van de Amsterdamse ouders bereikt. In verreweg de meeste gevallen ging het om een advies op niveau 2, in een klein aantal gevallen om een intensiever aanbod, waaronder vooral individuele begeleiding op niveau 3 en daarnaast groepsaanbod op niveau 4. In dit rapport kijken we hoofdzakelijk naar niveau 3 individueel en 4 groep. In de stadsdelen waar we vooral op focussen (Noord, Nieuw West en Zuidoost) gaat het bij niveau 3 individueel om zo'n 275 ouders en bij niveau 4 groep om zo'n 100 ouders.

#### *Vooraf ouders van jonge kinderen bereikt*

Het meeste aanbod in 2009 en 2010 ging naar ouders met kinderen van 0-4 jaar. Er zijn nog weinig ouders van kinderen van 12 jaar en ouder bereikt. Dat heeft er ook mee te maken dat het aanbod Triple P Teens pas veel later van start is gegaan dan het aanbod voor jongere kinderen.

#### *Redelijk evenredig bereik ouders van niet-westerse herkomst, geen eenduidig beeld*

Een belangrijk deel van de bereikte ouders is van niet-westerse herkomst: ongeveer evenveel als hun aandeel in de jonge bevolking. Het bereik van verschillende etnische groepen lijkt tamelijk evenredig. Naar verhouding zijn veel Marokkaanse ouders bereikt, wat overeenstemt met het feit dat dit ook een relatief grote groepering is in de Amsterdamse bevolking. Opvallend is ook dat juist *autochtone* ouders minder dan gemiddeld worden bereikt, vooral in Amsterdam Noord. Zoals in het volgende hoofdstuk nog aan de orde komt, is bij het bereik de opleiding van ouders een even belangrijke factor om rekening mee te houden als etnische herkomst. Het is onbekend wat de gemiddelde opleiding van de bereikte ouders is en in hoeverre deze hoger of lager is dan de opleiding in de bevolking.

Overigens zijn er enige kanttekeningen te maken bij de gepresenteerde cijfers. Ten eerste zorgen verschillende definities van 'allochtoon' mogelijk voor een vertekening in de uitkomsten. Daarnaast kan op grond van gegevens over problemen bij jongeren worden verondersteld dat ouders met een migrantenachtergrond juist meer dan gemiddeld bereikt zouden moeten worden voor steun bij de opvoeding. Bij sommige groepen, bijvoorbeeld Turkse ouders in Nieuw West, lijkt dit ook het geval.



## 4 *Ervaringen van professionals*

### 4.1 *Inleiding*

In dit hoofdstuk staan de ervaringen van Amsterdamse professionals uit de werkpraktijk van Triple P centraal. Hoe bereiken zij een diverse doelgroep? Hoe is het voor hen om te werken met een diverse groep ouders? Wat werkt in hun ogen, en wat werkt niet? In paragraaf 5.2 wordt allereerst uiteengezet welke respondenten geïnterviewd zijn en welke vragen we ze stelden. In paragraaf 5.3 komt het bereiken van ouders van diverse achtergronden aan de orde, in paragraaf 5.4 beschrijven de respondenten in hoeverre zij vinden dat Triple P aansluit bij diverse doelgroepen. In paragraaf 5.5 staat de werkzaamheid van Triple P voor migrantenouders centraal. Vervolgens gaan we in paragraaf 5.6 in op de rol en de positie van de professionals zelf. In de slotparagraaf worden enkele conclusies getrokken op basis van de ervaringen van professionals.

### 4.2 *Achtergronden van geïnterviewden*

Om een beeld te krijgen van hoe de professionals het werken met de methodiek Triple P bij een cultureel diverse (en laagopgeleide) doelgroep ervaren, zijn er 53 beroepskrachten werkzaam in Amsterdam (de stadsdelen Noord, Zuidoost, Nieuw West (voorheen Slotervaart), Zuid, Oost en West) geïnterviewd. Hiervoor hebben 17 interviews plaatsgevonden, zowel groepsgericht als individueel. De beroepskrachten zijn geworven via contacten met coördinatoren opvoedingsondersteuning binnen verschillende stadsdelen.

De beroepskrachten zijn (op enkele na) getraind en geaccrediteerd op niveau 2 individueel, 3 en 4 groep. Een enkele professional uit de jeugdhulpverlening en/of geestelijke gezondheidszorg was ook getraind om niveau 5 en Pathways uit te voeren. Dit onderzoek heeft zich echter toegespitst op de eerstgenoemde niveaus. In de interviews zijn ook de ervaringen van een eerste Triple P niveau 4 groep in het Arabisch, uitgevoerd in Stadsdeel Noord, meegenomen. Deze ervaringen worden daar waar het relevant is apart benoemd.

Omdat er gekozen is voor een combinatie tussen lichtere interventies (niveau 2 en 3) en wat zwaardere interventies (niveau 4 groep), bestaat de groep professionals zowel uit oudercontactfunctionarissen, pedagogisch adviseurs, jeugdgezondheidszorg verpleegkundigen, als uit jeugdhulpverleners en medewerkers in de geestelijke gezondheidszorg. Hoewel het streven was om vooral uitvoerende medewerkers te interviewen, hebben ook enkele leidinggevenden aan de interviews deelgenomen. Onderstaande tabel geeft inzicht in de groep geïnterviewde professionals.

*Tabel 4.1 Functie van de geïnterviewde professionals*

Beroepsgroep	Aantal
Oudercontactmedewerker	4
Pedagogisch adviseur	25
Jeugdgezondheidszorg verpleegkundige	5
Schoolgezondheidszorg verpleegkundige	1
Jeugdhulpverlener	8
Geestelijke Gezondheidszorg medewerker	3
Leidinggevende	7
Totaal	53

Van 53 professionals hadden er 16 een niet-Nederlandse culturele achtergrond. Onderstaande tabel geeft hiervan een overzicht.

*Tabel 4.2 Etnische achtergrond van geïnterviewde professionals*

Culturele achtergrond	Aantal
Marokkaans	6
Turks	3
Surinaams	3
Hindostaans	2
Spaans (divers)	2
Totaal	16

#### *Opzet interviews*

De professionals is gevraagd of het programma Triple P volgens hun ervaring goed aansluit bij niet-westerse (laagopgeleide) ouders. Hierbij is niet expliciet gevraagd om dit te vergelijken met ervaringen met andere programma's. De professionals beantwoordden verschillende deelvragen:

- Worden allochtone ouders volgens u bereikt?
- Lukt het om allochtone ouders te helpen met de methodiek Triple P?



- Zijn de materialen van Triple P ondersteunend voor niet-westerse migranten ouders?
- Wat gaat moeilijk, wat werkt juist heel goed?
- Wat levert het programma op voor migranten ouders? Zie je hierin verschillen met autochtone ouders?
- Hebben de professionals voldoende kennis en vaardigheden om met ouders van diverse herkomst te werken?
- Wat is er extra nodig?

Per vraag zal de algemene tendens van de antwoorden worden beschreven. Daarna zoomen we in op eventuele variatie tussen stadsdelen en op de vraag of de etniciteit van de professionals eventueel verschil maakt wat betreft hun ervaringen.

### *4.3 Bereik volgens professionals*

De eerste vraag was in hoeverre de professionals verschillende etnische groepen bereiken met hun aanbod. In hoofdstuk drie zijn we hierop al ingegaan. De reden om er bij de professionals expliciet naar te vragen, was om een indruk te krijgen van hun ervaringen met etnische diversiteit. De meeste professionals hebben in elk geval enige ervaring met het werken met niet-westerse allochtone groepen. Met welke groepen zij (vooral) werken is, behalve van het stadsdeel en de betreffende populatie aldaar, ook afhankelijk van hun eigen etnische herkomst. Zo bereiken Marokkaanse pedagogisch adviseurs vooral veel Arabisch sprekende ouders. Enkele professionals zeggen zelfs bijna uitsluitend te werken met niet-westerse ouders en het daarom niet goed te kunnen vergelijken de werking van het programma voor autochtone ouders. Maar er zijn ook professionals die vooral hoogopgeleide autochtone ouders zien, zoals een pedagogisch adviseur in Zuid.

De professionals met wie wij spraken hebben vooral veel ervaring met Marokkaanse en in mindere mate Turkse ouders. Daarnaast - afhankelijk van het stadsdeel - bereiken zij bijvoorbeeld ook Surinaamse, Ghanese, Irakese, Egyptische, Antilliaanse, Zuid Amerikaanse en Poolse ouders. In hoofdstuk drie leek dat de Marokkaanse groepering, gevolgd door de Turkse en Surinaamse groepering, de grootste groepen zijn die worden bereikt, na autochtone ouders.

De taal speelt een grote rol in het type aanbod dat niet-westerse allochtone ouders krijgen. Professionals geven aan dat een te geringe Nederlandse taalbeheersing bij ouders in vooral de niveau 4 groep een knelpunt kan vormen. In de groepscursus het moeilijk om de taal aan te passen aan het individuele taalniveau van elke ouder. Vaak is er dan voor gekozen om een individueel aanbod te geven.<sup>11</sup> In een enkel geval wordt zelfs niveau 2 in plaats van niveau 3 aangeboden, vanwege de taal. Een opvoedadviseur in Oost zegt:

*'De taal bepaalt of we Triple P aanbieden. Als we geen niveau 3 kunnen aanbieden in verband met de taal, dan bieden we niveau 2 aan, want dat is eenvoudiger.'* (pedagogisch adviseur, Oost).

Taal is daarmee een relevant knelpunt, aangezien ouders bij een te geringe taalbeheersing - zoals in het bovenstaande geval - soms niet het aanbod krijgen dat in feite het beste past bij de zwaarte van hun opvoedprobleem. Bovendien kunnen zij geen aanbod op groepsniveau doen, terwijl dat doorgaans erg wordt gewaardeerd. Interessant zijn daarom de initiatieven in enkele stadsdelen waarbij Triple P niveau 4 in de eigen taal (Arabisch) wordt aangeboden.

De professionals geven te kennen dat een persoonlijke benadering van ouders doorslaggevend is bij het bereiken van niet-westerse groepen. Ouders zijn vooral goed te bereiken door op de locaties waar deze ouders toch al komen aanwezig te zijn en een 'vertrouwd gezicht te worden'. Bijvoorbeeld het Ouder Kind Centra (OKC's), scholen en buurthuizen. Verder is ook de benaderingswijze van belang. Een extra huisbezoek bijvoorbeeld, of een keer extra bellen, kan doorslaggevend zijn. Extra tijd voor werving is daarom belangrijk om een diverse groep ouders echt te bereiken.

*'Als mensen slecht Nederlands spreken dan is het moeilijk ze te bereiken. Wat helpt om ouders te bereiken is om veel te bellen. Er achteraan zitten en vooral positief blijven. Wat ook helpt is het kind te ontmoeten. Ouders vinden het fijn als je ook met eigen ogen ziet wat er gebeurt.'* (pedagogisch adviseur, Zuidoost).

---

11 Niveau 4 individueel werd niet geïndiceerd, omdat men niet wilde verwijzen naar Bureau Jeugdzorg, uit angst dan de ouder dan af zou haken. Inmiddels is door de 'ontheffingsroute' een dergelijke indicering niet meer nodig.

Meerdere professionals noemen daarnaast het belang van medewerkers of intermediairs uit de verschillende doelgroepen, die ook de eigen taal van ouders spreken.

*'Momenteel zijn er twee oudercontactfunctionarissen van Marokkaanse afkomst, zij bereiken de doelgroep heel gemakkelijk.'* (pedagogisch adviseur, Oud West).

Verschillende professionals menen dat er bij autochtone professionals meer sprake is van niet-verschijnen of uitval van niet-westerse ouders dan bij allochtone beroepskrachten. Het feit dat allochtone beroepskrachten soms extra investeren om een ouder 'bij de les' te houden kan daarbij meespelen. Naast de inhoud van het programma, is dus ook de rol en inzet van de professional belangrijk voor het bereiken van goede resultaten.

#### **4.4 Aansluiting bij diverse doelgroepen**

Sluit het programma Triple P volgens de ervaring van de professionals goed aan bij niet-westerse (laagopgeleide) ouders? Over het algemeen beantwoorden beroepskrachten deze vraag bevestigend. De meerderheid van de geïnterviewden vindt dat het programma Triple P aansluit bij de leefwereld van allochtone ouders. Vooral de duidelijke focus op gedrag maakt dat ouders wat aan het programma hebben en er goed mee uit de voeten kunnen. De concrete vragen die ouders stellen over de opvoeding en waar Triple P een antwoord op is, zijn volgens de professionals bij alle etnische groepen in principe vergelijkbaar. Zoals een pedagogisch adviseur het verwoordt:

*'Ouders hebben last van ongewenst gedrag van hun kinderen. Het gaat erom welk gedrag je wilt veranderen en welke vaardigheden daarbij vereist zijn.'* (pedagogisch adviseur, Noord).

Wat ook helpt is het feit dat ouders bij toepassing van Triple P zelf bepalen waar ze aan willen werken en welke normen of regels ze willen hanteren in huis. Doordat ouders concrete strategieën krijgen aangereikt om het door hen gewenste gedrag van kinderen teweeg te brengen, maken accentverschillen in de opvoeding (bijvoorbeeld door wat strenger of lossler te zijn) minder uit, aldus de professionals.

Een ander sterk punt van Triple P dat het goed toepasbaar maakt voor diverse groepen, is de mogelijkheid de aanbiedingsvorm aan te passen. Zo wordt groepsaanbod door veel niet-westerse ouders als minder confronterend en prettiger ervaren dan individuele begeleiding. Ook het principe van zelfregulatie noemen veel professionals als een mogelijkheid om met de methode goed aan te kunnen sluiten bij de ouders. Een jeugdhulpverlener zegt:

*'Ouders gaan zelf, ze worden heel erg uitgenodigd om zelf te kijken en zelf te benoemen wat zij anders kunnen doen.'* (jeugdhulpverlener, Oost).

Tot slot noemen vele professionals het werken in kleine stapjes als goed uitgangspunt om met ouders van diverse komaf aan de slag te gaan.

#### *Knelpunten*

Toch zien de professionals ook barrières om het programma goed aan te laten sluiten bij ouders van welke herkomst dan ook. Ze noemen taal als belangrijkste obstakel, in samenhang met opleidingsniveau. Het aanbieden in het Nederlands zorgt ervoor dat een aantal ouders het programma niet goed kunnen volgen of er zelfs niet voor in aanmerking komen. Alle beroepskrachten zijn het er over eens dat het wenselijk is om de Triple P-interventies uit te kunnen voeren in de eigen taal van de ouder. Echter, het gaat niet alleen om aanbod in de eigen taal. Ook de moeilijkheidsgraad van de taal in de materialen vinden professionals een struikelblok. Er worden teveel en te moeilijke woorden gebruikt. Ook voor autochtone laaggeschoolde ouders kan dit een knelpunt zijn.

Daarnaast geven professionals aan dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de belevingswereld of achtergrond van de ouders. Soms lukt het beter ouders te overtuigen van het belang van bepaald gedrag als er wordt gerefereerd aan voor hen belangrijke referentiekaders. Een Marokkaanse pedagogisch adviseur zegt bijvoorbeeld:

*'Op zich spreekt de aanpak van Triple P aan, maar het is wel belangrijk de link te leggen met referentiekaders van de moeders. Moeders accepteren een cursus dan veel beter. Ik maak bijvoorbeeld onderscheid in de eerste zeven levensjaren – spelen -, de zeven jaren erna – structuur & regels en de laatste zeven jaar – vriendschap. Dit herkennen ouders uit de Islam dan breng je Triple P heel dichtbij.'*  
(pedagogisch adviseur, Noord).

Een andere Marokkaanse pedagogisch adviseur verwoordt het zo:

*'Het idee van positief opvoeden slaat goed aan bij de ouders, je moet alleen de juiste woorden vinden om het over te brengen. Positief opvoeden is ook bekend bij Marokkaanse ouders. Wij zeggen: iedereen heeft zijn eigen manier, maar als je de juiste manier hebt om je kinderen goed op te voeden is het positief opvoeden.'*  
(pedagogisch adviseur, Oud West).

Professionals merken ook dat veel migrantenouders wat verder afstaan van het idee van professionele hulp bij de opvoeding. Het vergt daarom soms extra investering of aandacht om ze hierover een en ander uit te leggen voor ze overstap gaan en hulp aanvaarden. Daarnaast zijn (vooral laagopgeleide) ouders soms minder gewend te reflecteren op de opvoeding, waardoor het overbrengen van nieuwe ideeën meer tijd en aandacht kost.

*'Er zijn allochtone ouders die dit soort hulp niet kennen, ze vragen bijvoorbeeld of het geld kost. Autochtone ouders zijn wel meer bekend met het idee achter Triple P, het wordt sneller begrepen. Allochtone ouders moet je meer uitleggen.'*  
(pedagogisch adviseur, Oud West).

*'Het is niet alleen de taligheid, maar ouders dienen ook in staat te zijn om inzicht en reflectie te tonen.'* (pedagogisch adviseur, Slotervaart).

Volgens sommige professionals is deze mate van zelfreflectie en het boven de materie uit kunnen stijgen niet haalbaar bij een subgroep allochtone ouders en is het programma daarom niet voor iedereen geschikt. Anderen zien het aanleren van zelfreflectie juist als de meerwaarde van het programma. Een aantal professionals is van mening dat er in niet-westerse migrantengezinnen vaker dan in autochtone gezinnen sprake is van een opeenstapeling van verschillende problemen, waardoor het moeilijker kan zijn met de methodiek aan de slag te gaan en veranderingen daadwerkelijk vol te houden.

#### **4.5 Werkzaamheid van Triple P bij migrantenouders**

Naast de vraag of Triple P als methodiek aansluit bij de leefwereld van niet-westerse ouders, is ingegaan op vraag of het ook dezelfde resultaten oplevert als voor autochtone ouders. Lukt het om allochtone ouders te helpen met de methodiek? Ook hier is de algemene teneur van de antwoorden positief.

*'Mijn ervaring is dat de moeders er echt mee geholpen zijn. Ze hebben veel geleerd. De sfeer in huis is veranderd, de communicatie is verbeterd. Ze hebben geen pijn meer in hun schouder en ze kunnen nu rustig praten. Ze zijn rustig geworden en dat is heel belangrijk.'* (pedagogisch adviseur, Oud West).

Daarbij wordt opnieuw gesteld dat juist het feit dat het om concrete opvoedstrategieën gaat (concreet gedrag als antwoord op concrete opvoedvragen) van belang is.

*'Het werkt wel omdat de ouders er zelf achter komen van job, ik zou dit anders kunnen doen.'* (jeugdhulpverlener, Oost).

Positief vinden professionals ook dat zij merken dat ouders terugkomen als zij andere vragen hebben. Daaraan is af te lezen dat ze echt iets aan Triple P hebben gehad.

Of ouders wat van Triple P hebben geleerd is volgens de beroepskrachten wel opnieuw afhankelijk van de taalbeheersing. Om ouders goed te helpen, is extra tijd en aandacht nodig. De tijd die standaard staat voor een Triple P interventie voor het goed helpen van veel niet-westerse ouders, ervaren veel opvoedprofessionals als te kort. Vooral bij het uitleggen van de vaardigheden is meer tijd nodig.

*'Want sommige ouders weten niet goed wat een vaardigheid is en dan wordt het al moeilijker om de opvoedvaardigheden uit te leggen.'* (pedagogisch adviseur, Oud West).

In een dergelijk voorbeeld is terug te horen hoe professionals soms zelf ook worstelen met het in simpele bewoordingen aanbieden van Triple P, zodat het programma laagdrempelig en begrijpelijk blijft voor uiteenlopende groepen ouders. In de praktijk is er, afhankelijk van de organisatie waarvoor de professional werkt, meer of minder ruimte om extra tijd in te lassen voor het helpen van ouders. Een professional in stadsdeel Zuidoost vertelt dat hij vaak nog een extra individuele sessie toevoegt, tussen de vier plenaire sessies in, waarin hij nogmaals de theorie bespreekt zodat ouders toch kunnen blijven deelnemen aan de groep als het wat snel gaat. Een bijkomend voordeel is dat tijdens zulke individuele sessies de partner soms ook makkelijker meekomt. Meer tijd is niet alleen nodig bij niet-westerse ouders vanwege taalkwesties of het opbouwen van zelfreflectie over de opvoeding, maar

ook om een vertrouwensband op te bouwen. Een aantal professionals noemt dat als een extra belangrijk punt voor migrantenouders. Dit sluit aan bij de bevinding uit literatuur dat veel migrantenouders enige afstand tot en wantrouwen ten aanzien van professionele hulp bij de opvoeding hebben (onder andere: Distelbrink, Essayah & Tan, 2009, Pels, Distelbrink & Postma, 2009, Van den Broek et al., 2010).

Een heel andere randvoorwaarde die in een enkel interview nog is genoemd om Triple P werkzaam te laten zijn voor een grote groep ouders, is kinderopvang. Blijkbaar nemen migrantenouders vaker hun kinderen mee naar gesprekken of groepsbijeenkomsten en dat belet de opvoedadviseur soms om rustig de nieuwe strategieën te kunnen doorspreken met ouders.

#### *Materialen*

We hebben met professionals specifiek besproken hoe verschillende materialen die worden ingezet binnen Triple P aansluiten bij ouders van diverse herkomst. Ter sprake kwamen onder andere de vragenlijsten, de dvd, tipshefts en andere schriftelijke materialen, zoals het werkboek op niveau 4. Daarnaast is gesproken over het rollenspel als middel.

Eerst bespreken we de *vragenlijsten*, vooral op niveau 4, die ouders aan het begin en het eind van de cursus invullen. De meeste professionals vinden deze vragenlijsten ook voor goed Nederlands sprekende ouders te lang en te ingewikkeld, laat staan voor ouders die het Nederlands niet goed beheersen of analfabeet zijn. Professionals zoeken naar oplossingen door ouders te helpen om vragenlijsten in te vullen of hen aan te sporen thuis hulp te vragen, maar er wordt ook wel voor gekozen de vragenlijsten niet te gebruiken. De vragenlijsten kunnen een te hoge drempel zijn en daarmee vooraf al uitval genereren.

*'Er is te veel papierwerk voor ouders, dat schrikt af.'*  
(pedagogisch adviseur, Zuidoost).

Ook beroepskrachten die wel met de vragenlijsten werken merken op:

*'In het begin hadden we allemaal zo iets van: al die vragenlijsten, kan je daar mee aankomen? En mijn ervaring is toch dat de meeste ouders het toch gewoon accepteren dat het erbij hoort. Dat valt me eigenlijk erg mee.'* (jeugdhulpverlener, Oost).

Naast de moeilijkheid van het invullen van de vragenlijsten speelt ook privacy een rol. Meerdere professionals geven aan dat het erg belangrijk is om goed uit te leggen waarom naar bepaalde gegevens wordt gevraagd en wat ermee gebeurt. Alle ouders zijn zich inmiddels bewust van dossiervorming en zijn er huiverig voor, geven professionals aan.

Zowel bij individuele begeleiding op niveau 3 als in de groepscursus op niveau 4 wordt de dvd gebruikt. Hoewel de dvd als een goed middel wordt beschouwd, vinden professionals het tempo ervan te hoog. Er zou ook behoefte zijn aan een nagesynchroniseerde versie, dus niet met ondertiteling. Een Arabische en een Turkse nagesynchroniseerde versie van de dvd zijn inmiddels voorhanden. De professionals vinden de voorbeelden wel herkenbaar voor ouders maar de beelden niet altijd, er zou geen 'zwart' persoon te zien zijn:

*'De dvd is te wit, er was geen zwart persoon te zien.'*  
(ggz-medewerker, Noord/Centrum/West).

Op niveau 2 en 3 krijgen ouders vaak een of meer *tipsheets* aangereikt. Dit zijn werkbladen met veel tekst, over een specifiek opvoedprobleem en een strategie om dit op te lossen. Er zijn in Nederland tipsheets beschikbaar in onder andere het Engels en Turks. Sommige opvoedadviseurs menen dat het goed zou zijn als een aantal tipsheets in meer talen beschikbaar zouden komen, bijvoorbeeld het Arabisch. De meningen over de mogelijkheid en het nut daarvan zijn echter ook verdeeld. Het vertalen in het Arabisch is maar een deeloplossing omdat veel Arabisch sprekende moeders het schrift niet kennen. Ook is het niet mogelijk of moeilijk om alle begrippen goed te vertalen. Niettemin worden de vertaalde tipsheets die er zijn, in verschillende talen, als een pluspunt gezien.

De professionals beoordelen de informatie op de tipsheet inhoudelijk als zeer goed, al zijn de tipsheets wel lang. Verschillende professionals geven aan dat zij de taligheid van de tipsheets compenseren door de sheets te bespreken met de ouder en bijvoorbeeld de belangrijkste punten te onderstrepen, of zich vooral te richten op de samenvatting aan het einde. Overigens is dit ook de standaard procedure voor het bespreken van een tipsheet die professionals wordt aangeleerd in de training op niveau 2 individueel en niveau 3. De tipsheets zijn vooral bedoeld als een instrument voor de professional om een gesprek inhoud te geven met goed onderbouwde informatie. Meerdere professionals geven aan de materialen niet aan ouders mee te geven als zij weinig of geen Nederlands spreken.



*'De tipsheets loop ik samen met de ouder door en bespreek de belangrijkste punten. Als ouders heel weinig Nederlands spreken geef ik de tipsheet niet, dan bespreek ik het mondeling.'* (pedagogisch adviseur, Oud West).

Op niveau 4 wordt *het groepswerkboek* gebruikt. Ouders gebruiken dit thuis, er staan oefeningen in en ook teksten over bepaalde strategieën. De professionals beoordelen het werkboek over het algemeen als zeer goed. Het is overzichtelijk en volledig. Voor de Arabische cursus hebben een opvoedadviseur en een hulpverlener het werkboek samen op een aantal punten vertaald. In de cursus vraagt dit wel extra tijd, omdat moeders zelf de vertaalde woorden er in het Nederlandse werkboek bij moeten schrijven. Het aanbieden van de groep in eigen taal wordt overigens als zeer waardevol gezien.

*'Er worden met de groepscursus moeders bereikt die anders niet bereikt zouden worden, omdat de cursus in de eigen taal wordt gegeven. Ouders kunnen hun problemen beter beschrijven in hun eigen taal. Als het in het Nederlands is durven moeders alleen te luisteren maar niet te vragen omdat ze zich ongemakkelijk voelen'* (pedagogisch adviseur, Noord).

Vooraf in de groepscursus wordt het *rollenspel* tot slot veel gebruikt. Dit vinden veel beroepskrachten een waardevolle manier om juist laaggeschoolde en niet-westerse ouders inzicht te geven in de opvoedsituatie en concrete handvatten te bieden om het nieuwe gedrag in de eigen thuissituatie uit te proberen. Daarbij is het van belang om het speels en laagdrempelig te presenteren, als een 'toneelstukje' of 'even oefenen met een voorbeeld'.

#### *Opbouw van het programma*

Behalve over materialen en middelen als het rollenspel is ook over de opbouw van het programma gesproken. Triple P vraagt van ouders om zelf - met hulp van de adviseur - het probleem waar ze aan willen werken goed te beschrijven, het gedrag van kinderen en het eigen gedrag thuis te monitoren en daadwerkelijk uit te proberen. Lukt dat bij alle groepen even goed?

Allereerst het benoemen van probleemgedrag. De professionals hebben het idee dat ouders van diverse herkomst het probleemgedrag wel kunnen benoemen. Het wordt moeilijk als er in gezinnen veel problemen tegelijk spelen. Bij een deel van de gezinnen is dat het geval, omdat zij uit zichzelf niet snel hulp zoeken bij enkelvoudige lichte opvoedvragen. Dan is het moeilijk om te kiezen waar te beginnen, zowel voor de ouder als voor de beroeps-

kracht. Het gaat hier dan waarschijnlijk om gezinnen die niet alleen meerdere, maar ook zwaardere of meer complexe problemen hebben. De vraag is of een doorverwijzing haalbaar en op zijn plaats zou zijn in deze gevallen.

Het thuis *bijhouden* hoe vaak of wanneer bepaald gedrag voorkomt (monitoren) werkt goed bij de ouders. Ook als zij niet kunnen schrijven, passen professionals daar een mouw aan door het hen mondeling te laten vertellen. Het monitoren geeft ouders (en professionals) goed inzicht in de situatie. Ook het thuis toepassen van nieuwe strategieën zou voldoende lukken bij ouders van diverse herkomst en achtergronden.

#### *Specifieke opvoedvragen van migrantenouders*

Eén punt waar in het bijzonder op is doorgevraagd is de vraag of Triple P op alle vragen van migrantenouders voldoende antwoord geeft, of dat er aanvullend aanbod nodig zou zijn. Bijvoorbeeld voor vragen over het begeleiden van kinderen bij het ontwikkelen van hun religieuze identiteit, het opvoeden van kinderen in Nederland, omgaan met negatieve beeldvorming et cetera. Het betreft vragen waarvan uit de literatuur bekend is dat deze leven bij allochtone ouders (Pels, Distelbrink & Postma, 2009).

De meeste professionals zien over het algemeen geen verschil in het soort vragen die ouders stellen. Volgens hen werkt het programma ook even goed voor allochtone als autochtone ouders. Dit zien zij aan de ouders die de vaardigheden gaan uitproberen en waarbij het probleemgedrag afneemt. Wel zien ze accentverschillen die maken dat voor sommige thema's mogelijk meer aandacht zou moeten zijn. Sommige thema's maken overigens al deel uit van het aanbod Triple P. Allereerst is de rolverhoudingen in gezinnen van belang. Juist in veel migrantengezinnen kunnen deze onder druk staan bij het doorvoeren van veranderingen. In de ervaring van opvoedadviseurs leven er in (sommige) migrantengroepen op dit punt meer vragen en staat de partnerrelatie meer onder druk dan in autochtone gezinnen. Ook het alleenstaand moederschap, dat de laatste jaren steeds meer voorkomt in bijvoorbeeld Turkse en Marokkaanse kring (bijvoorbeeld Distelbrink, 2009), roept vragen op.

*'Bij autochtone moeders gaat het meer puur over opvoedgedrag, het probleemgedrag van de kinderen en de verbeteringen daarin. Bij allochtone moeders gaat het vaker over dat hun man niet meewerkt of dat ze het erg zwaar hebben als alleenstaande moeder. Het thema samen opvoeden leeft erg onder deze moeders.'*  
(ggz-medewerker, Noord).

Professionals geven ook aan dat er verschil is in normen en waarden, vooral rond gehoorzaamheid en een positieve benadering in de opvoeding, die extra aandacht vragen bij het bespreken ervan. Uit onderzoek onder migrantengezinnen is bekend dat in veel gezinnen nog meer de nadruk ligt op conformiteit dan in autochtone gezinnen, en dat de overgang naar nieuwe, meer autoritatieve opvoedmethoden, zoals uitleggen van regels en belonen, niet vanzelfsprekend is en meer vraagt van ouders (Pels, Distelbrink & Postma, 2009). Dat valt ook te beluisteren in enkele interviews. Niet alleen de overgang van strenge straffen naar uitleg en afspraken maken, maar ook het op een andere manier (bijvoorbeeld niet materieel) belonen worden genoemd als grote overgangen voor ouders, evenals consequent zijn.

*'Bij Surinaamse en Antilliaanse gezinnen merk ik wel dat dat positieve, dat complimenten geven, wel vaak lastig wordt gevonden.'* (jeugdhulpverlener, Oost).

*'Allochtone ouders zijn strenger in hun straffen en uitbundiger in hun beloningen.'* (pedagogisch adviseur, Zuid).

*'Allochtone ouders zijn vaak onzeker en daardoor niet duidelijk naar een kind. Ouders geven dan teveel toe, slikken teveel in. Andere allochtone ouders gaan anders om met conflicten. Vinden het gewoon dat hun kind moet luisteren, reageren zeer emotioneel.'* (ggz-medewerker, Zuidoost).

Vooral enkele professionals met een niet-Nederlandse culturele achtergrond stellen dat er specifieke thema's een rol kunnen spelen bij allochtone ouders waar rekening mee gehouden moet worden. Een Spaanstalige professional noemt slaan, stemverheffing en het gebruiken van emoties om iets op te leggen als gangbaar, maar niet overeenstemmend met de uitgangspunten van Triple P. Een Marokkaanse pedagogisch adviseur zegt:

*'Ouders hebben soms een ander advies nodig, dat is een feit. Want je hebt te maken met religie.'* (pedagogisch adviseur, Zuid).

Opvallend genoeg zeggen de meeste professionals geen opvoedvragen te krijgen rond thema's die te maken hebben met het opvoeden in de migratiecontext en religie. Eén professional denkt dat dit komt omdat ouders zich niet bewust zijn van de invloed van hun achtergrond op hun opvoedingsstijl. Maar wat ook een rol kan spelen, aldus een ander, is dat ouders er niet op

komen om vragen over bijvoorbeeld religie te stellen aan een autochtone opvoedadviseur. Zij zou ook niet weten hoe daarop te reageren omdat zij zelf niet religieus is. Enkele allochtone professionals menen wel dat dit soort vragen (bijvoorbeeld over opvoeden in de migratiecontext en kinderen leren omgaan met negatieve beeldvorming) spelen en horen ze soms ook meer. Ouders zouden bijvoorbeeld behoefte hebben aan handvatten voor het omgaan met het feit dat hun kind 'allochtoon' wordt genoemd terwijl het hier is geboren, of het weerbaar maken van kinderen zonder dat het kind zich tegen de Nederlandse maatschappij keert.

*Wat is er extra nodig?*

De professionals is ook gevraagd welke extra middelen volgens hen nodig zijn om Triple P daadwerkelijk laagdrempelig en diversiteitsgevoelig te kunnen aanbieden. Allereerst is het vertalen en beschikbaar zijn van de schriftelijke materialen en de dvd volgens velen belangrijk. Maar de professionals noemen ook thema's waarover ze extra informatie willen aanbieden aan ouders, bijvoorbeeld via een tipsheet of een themabijeenkomst. Onderstaand schema geeft een overzicht van thema's die meer dan eenmaal genoemd zijn, op volgorde van meest genoemd tot minst genoemd.

*Tabel 4.3 Thema's die extra aandacht vragen volgens professionals (op volgorde van meest tot minst genoemd)*

Thema's
Opvoeden in twee culturen
Echtscheiding
Rolverdeling vader en moeder (partnersteun, op een lijn zitten)
Migratiegeschiedenis
Seksualiteit
Seksespecifieke opvoeding
Fysieke straf, slaan
Omgaan met eigen culturele achtergrond en discriminatie
Rol en betrokkenheid van de vader
Omgaan met familie (oma, schoonouders)

Opvallend is dus dat, hoewel de meeste beroepskrachten aangeven weinig opvoedvragen gerelateerd aan culturele verschillen en het opvoeden als migrant te krijgen, zij de beschikbaarheid van informatie voor ouders (en zichzelf) over deze thema's wel wenselijk achten. Het thema religie wordt niet specifiek benoemd. Het is mogelijk dat dit voor professionals valt onder het thema opvoeden in twee culturen. In het groepsinterview in stadsdeel

Noord kwam de behoefte naar boven om het thema opvoeden in twee culturen voor alle ouders toepasselijk te maken. Dit kan bijvoorbeeld door te spreken over 'opvoeden in de multiculturele samenleving' of een thema 'opvoeden vroeger en nu' waarover je met ouders uit allerlei culturele achtergrond (inclusief autochtonen) kunt spreken.

Naast thema's zijn ook nog suggesties genoemd over de aanbiedingsvorm van Triple P. Hieronder een tabel met suggesties vaker dan eenmaal genoemd op volgorde van meest genoemd.

Tabel 4.4 Tips voor aanbiedingsvorm Triple P

Aanbiedingsvorm
Beeldmateriaal/pictogrammen
Dvd aanpassen aan Nederlandse situatie (behuizing en multiculturele samenleving)
Professionals met eigen taal en cultuur
Informatie tipsheets op dvd
Vragenlijsten eenvoudiger
Veel oefenen

De behoefte aan visueel materiaal (beeldmateriaal, dvd, et cetera) herkenbaar voor alle ouders is groot. Overigens was dit soort materiaal in eerdere opvoedondersteunende programma's wel voorhanden, zoals bij de cursus Peuter In Zicht, Opstap themakoffers, de cursus Beter omgaan met pubers en de cursus en Opvoeden in beeld. Het zou dan ook praktisch kunnen zijn om te kijken wat er bruikbaar is uit deze programma's.

#### 4.6 *De rol van de professional*

Het is bekend dat het succes van opvoedondersteuning in belangrijke mate afhankelijk is van de kwaliteit van professionals die het uitvoeren en van andere randvoorwaarden. Hebben professionals voldoende kennis en vaardigheden om met een diverse populatie ouders te kunnen werken?

Om goed te kunnen werken met Triple P voor een (laagopgeleide) allochtone doelgroep is het allereerst van belang dat professionals zich de methodiek goed eigen hebben gemaakt. Dat ze zich op hun gemak voelen met de methodiek, er handig in zijn geworden en dat de eerste weerstanden rond het werken met 'iets nieuws' verminderd zijn. Dit valt 'tussen de regels door' te beluisteren. Maar professionals zeggen het ook zelf. Waardering voor en gemak met de methode ontstaat pas na enige tijd.

*'In eerste instantie vond ik het erg veel werk. Veel formulieren, stappenplannen et cetera. Maar ik vind de methodiek gericht dan de voorgaande programma's waarmee ik heb gewerkt.'* (pedagogisch adviseur, West).

Vooral als professionals nog niet zo lang met de methode werken, hebben zij twijfels over de toepasbaarheid van Triple P voor een diverse doelgroep. In eerste instantie zijn zij soms geneigd bepaalde onderdelen weg te laten bij allochtone ouders, en ouders niet zelf de keus te geven.

*'Ik wil de ouders beschermen, daarom geef ik niet teveel formulieren mee.'*  
(pedagogisch adviseur, Zuidoost).

Twijfels vallen vaak deels weg naarmate de methode (of onderdelen ervan, zoals de vragenlijsten) meer is uitgetoetst bij diverse doelgroepen, zoals al eerder ter sprake kwam. Maar daarnaast is er bij verschillende professionals ook sprake van onzekerheid over hoe ze ouders met een andere culturele achtergrond moeten begeleiden.

*'Ik ervaar zelf een drempel, vraag me af of het gaat lukken met deze ouders.'*  
(pedagogisch adviseur, Zeeburg).

Een aantal professionals geeft aan extra geschoold te willen worden in het overbrengen van de methodiek als ouders minder talig zijn en in motiverende gespreksvoering. Het nog beter (leren) omgaan met cultuurverschillen wordt vaak door professionals genoemd. Niet alleen autochtone adviseurs geven het belang hiervan aan, ook de allochtone beroepskrachten vinden dit een aandachtspunt.

*'De Nederlandse pedagogisch adviseurs zouden meer rekening moeten houden met de allochtone mensen. Ze spreken een andere taal, het is een andere cultuur, een ander denkniveau. Ze zouden meer kennis moeten hebben over hun achtergrond en dat ze meer tijd aan de mensen geven. Dat mensen de gelegenheid krijgen om de professional te vertrouwen. Je moet toch iets doen zodat die mensen makkelijk naar jou toe komen.'* (pedagogisch adviseur, Oud West).

De aanwezigheid van en uitwisseling met collega's van een andere culturele achtergrond kan een natuurlijke vorm zijn voor kwalitatieve verbetering van vaardigheden en kennis van alle betrokkenen, zo benadrukken sommigen.

Alle beroepskrachten zijn zich bewust van het belang van enkele algemene vaardigheden en attitudes die nodig zijn voor diversiteitsgevoelig werken, zoals goed aansluiten bij ouders. Professionals menen dat het van belang is om goed contact te kunnen maken, vertrouwen op te bouwen, te luisteren, niet te veroordelen, respect te tonen, aan te sluiten bij wat de ouder wil, aan te sluiten bij de praktische mogelijkheden van ouders en daar rekening mee te houden (zoals kleine behuizing). Hoewel professionals bewust bezig zijn met het aansluiten bij de ouders twijfelen ze soms wel of ze hiervoor voldoende competenties hebben.

*'We hebben wel competenties. Maar soms vraag je je wel af of je voldoende aansluit bij de ouders.'* (pedagogisch adviseur, Oost).

*'Beroepskrachten moeten kennis hebben van cultuurverschillen zoals slaan. Ook moeten zij over vaardigheden beschikken om te kunnen verbreden en overeenkomsten te kunnen benoemen.'* (jeugdhulpverlener, Zuidoost).

#### 4.7 Conclusies

Om een beeld te krijgen van de ervaringen van professionals met het werken met de methodiek Triple P bij een cultureel diverse (en laagopgeleide) doelgroep, zijn er 53 beroepskrachten werkzaam in Amsterdam geïnterviewd. Deze beroepskrachten zijn (op enkele na) getraind en geaccrediteerd op niveau 2 individueel, 3 individueel en/of 4 groep. Uit de interviews met de professionals komt het volgende beeld naar voren.

##### *Vindplaatsgerichte werving werkt het best*

Het feit dat allochtone ouders minder bekend zijn met opvoedondersteuning en dat er vaak meerdere problemen zijn, zien professionals als extra drempels om ouders te bereiken en te behouden. Toch is de ervaring dat (laagopgeleide) allochtone ouders wel worden bereikt. Vooral door op plaatsen te komen waar deze ouders toch al aanwezig zijn, zoals Ouder Kind Centra en school wordt er gemakkelijk contact gelegd. De aanwezigheid van professionals uit de doelgroep die de taal spreken is volgens de professionals een meerwaarde om ouders te kunnen bereiken en behouden.

*Taalbeheersing van ouders is soms een knelpunt om juiste aanbod te kunnen geven*

De taal blijkt ook een grote rol te spelen in het type aanbod dat niet-westerse allochtone ouders krijgen. Professionals geven aan dat een te geringe Nederlandse taalbeheersing bij ouders een knelpunt kan vormen. Het gaat hierbij niet alleen om beheersing van het Nederlands, maar ook om het niveau van taalbeheersing in samenhang met het opleidingsniveau. Het grootste probleem bestaat bij de niveau 4 groep, omdat het voor de professional in de groepscursus moeilijk is zich aan te passen aan het individuele taalniveau van de ouder. Vaak wordt er dan voor gekozen om een individueel aanbod te geven. In een enkel geval wordt zelfs niveau 2 in plaats van niveau 3 aangeboden. De taal kan daarmee een knelpunt worden, aangezien ouders bij een te geringe taalbeheersing soms niet het aanbod krijgen dat in feite het beste past bij de zwaarte van hun opvoedprobleem. Interessant zijn daarom de initiatieven in enkele stadsdelen waarbij Triple P niveau 4 in de eigen taal (Arabisch) wordt aangeboden.

*Behoeftte aan aanpassingen van het materiaal, vooral in verband met taal*

Een probleem bij het werken met allochtone (laagopgeleide) ouders is de taal. Zowel de Nederlandse taalbeheersing als de taligheid van de materialen. Er is behoefte aan vertalingen van zowel het schriftelijke als visuele materiaal. Wat betreft de materialen zijn vooral de vragenlijsten een struikelblok. Deze zijn te lang en te ingewikkeld voor alle ouders (en beroepskrachten). Dit signaal is overigens bekend bij Triple P International en er wordt gewerkt aan eenvoudige, korte en gratis beschikbare vragenlijsten. Bij het gebruik van vragenlijsten is ook de privacy van groot belang. Ouders zijn bang voor dossiervorming en willen daarom goed weten waar vragenlijsten voor gebruikt worden.

Professionals noemen het rollenspel als zeer goed bruikbaar bij (laagopgeleide) allochtone ouders. Ook de dvd wordt meestal als een goed middel beschouwd, maar gaat wel erg snel. Er is behoefte aan nagesynchroniseerde vertalingen, zodat ouders geen ondertitels hoeven te lezen. Deze zijn inmiddels beschikbaar in het Turks, Arabisch en Nederlands. Ook zouden de situaties op de dvd volgens de professionals meer de Nederlandse, multiculturele samenleving moeten weerspiegelen. Deze behoefte aan visueel materiaal, herkenbaar voor alle ouders, is groot. Overigens wordt hierbij opgemerkt dat dit soort materiaal in eerdere opvoedondersteuningsprogramma's wel voorhanden was en dat daar wellicht gebruik van kan worden gemaakt.



#### *Enkele andere opvoedvragen*

Volgens de meeste professionals komen er vanuit ouders geen vragen rond thema's die te maken hebben met het opvoeden in de migratiecontext. Het is goed mogelijk dat ouders er in de context van het Triple P-programma, vaak uitgevoerd door autochtone professionals, niet op komen dergelijke vragen naar voren te brengen. Overigens beperken de ervaringen zich veelal tot de leeftijd tot 12 jaar, omdat het Triple P-tienerprogramma nog nauwelijks in uitvoering was ten tijde van de interviews. Wellicht zijn er in de hogere leeftijd, dus tijdens de puberteit, meer verschillen in opvoedingsvragen tussen allochtone en autochtone ouders. Dit lijkt te worden bevestigd door de vraag van beroepskrachten naar tipsheets over seksualiteit voor de allochtone ouders. Het valt professionals wel op dat er meer vragen zijn rond de rolverhoudingen in het gezin, vooral over de rol en steun van de vader. Ook signaleren professionals verschil in normen rond gehoorzaamheid en een positieve benadering in de opvoeding, die maken dat het aanleren van nieuwe methoden zoals belonen soms wel extra tijd en aandacht behoeven. Professionals noemen verschillende thema's waarover zij nog extra informatie, al dan niet in de vorm van een tipsheet, willen hebben. De meest genoemde thema's zijn: opvoeden in twee culturen, echtscheiding, rolverdeling tussen vader en moeder en opvoeden in relatie tot migratie.

#### *Belangrijke rol voor de professional*

Om goed te kunnen werken met Triple P voor een (laagopgeleide) allochtone doelgroep is het volgens de professionals van belang dat zij zich eerst de methodiek heel goed eigen hebben gemaakt. De professional heeft een belangrijke rol in de effectiviteit van het programma. Alle professionals zijn zich bewust van het belang van goed aansluiten bij de ouders. Toch zouden zij nog extra geschoold willen worden in het overbrengen van de methodiek als ouders minder talig zijn. Ook scholingswensen op het gebied van motiveerende gespreksvoering en omgaan met cultuurverschillen worden veelvuldig genoemd.

#### *Extra tijdsinvestering nodig*

De strakke tijdsplanning van het Triple P-programma is vanwege het taalniveau van ouders niet altijd haalbaar, waardoor vooral de groepscursus niet als laagdrempelig geldt. Professionals hebben behoefte om op maat te kunnen werken zodat ouders echt iets aan het programma kunnen hebben. Dit vraagt soms een extra investering van aandacht en tijd.

*De ouders worden geholpen!*

De professionals geven aan dat de structuur van het programma hen helpt om ouders beter te ondersteunen. De mogelijkheid om de aanbiedingsvorm (groepsgewijs in plaats van individueel) aan te passen en het element van zelfregulatie (eigen doelen stellen) biedt mogelijkheid om bij de ouders aan te sluiten. Omdat Triple P zich richt op concreet gewenst en ongewenst gedrag vinden de meeste professionals dat dit goed aansluit bij alle ouders. Volgens de professionals lopen alle ouders tegen dezelfde soort opvoedvragen aan. Welke normen je als ouder hanteert, dus hoe streng je bent op bepaalde regels of welke regels je hanteert, bepaal je zelf. Dat staat 'positief opvoeden' niet in de weg blijkt uit de ervaringen van de professionals. Zij hebben het idee dat de ouders geholpen worden. Verder zien zij dat ouders aan de slag gaan met de aangeleerde vaardigheden en dat het probleemgedrag van kinderen erdoor vermindert.

## 5 *Ervaringen van ouders*

### 5.1 *Inleiding*

Het voorgaande hoofdstuk beschrijft op de opvattingen en ervaringen van professionals met het werken met Triple P met een diverse groep ouders. In dit hoofdstuk staan de bevindingen van interviews met tweeëndertig ouders van een verschillende herkomst centraal. Het betreft ouders uit verschillende stadsdelen die Triple P op niveau 3 (individueel) en/of op niveau 4 (groep) hebben gevolgd. We beschrijven in paragraaf 5.2 allereerst de werving van de respondenten en de opzet van de interviews. Paragraaf 5.3 beschrijft de achtergrondkenmerken van de geïnterviewde ouders. In paragraaf 5.4 staat de vraag centraal hoe ouders bij Triple P terecht zijn gekomen. Vervolgens komt aan de orde wat de respondenten er in het algemeen van hebben geleerd en hoe de ervaring was met specifieke onderdelen, materialen of onderwerpen (5.5). Paragraaf 5.6 is gewijd aan de vraag of het aanbod van Triple P volgens de ouders voor (etnisch) diverse populatie geschikt is. Het hoofdstuk sluit af met enkele conclusies (5.7) over de diversiteitsgevoeligheid van Triple P volgens de geïnterviewde ouders.

### 5.2 *Werving en opzet interviews*

#### *Werving*

De ouders zijn benaderd via opvoedadviseurs en hulpverleners, van wie de meesten ook zelf als professional deelnamen aan de interviews beschreven in voorgaand hoofdstuk. Wij vroegen de professionals om ouders te benaderen die zij recent hadden begeleid - individueel (niveau 3) of in een groep (niveau 4) - voor een interview met de onderzoekers. Het ging daarbij om niet-westerse ouders.

In eerste instantie was het de bedoeling ouders in groepen te spreken. Deze opzet is later losgelaten, omdat het moeilijk te realiseren bleek om ouders op één moment bij elkaar te krijgen. Uiteindelijk hebben we vooral in Amsterdam Noord en Zuidoost enkele groepsgesprekken kunnen houden, met moeders die grotendeels Triple P in groepsverband hebben gevolgd. Eenmaal betrof het moeders die aan de Arabische pilot-versie van de Triple P 4 groep

hadden deelgenomen. De werving verliep niet altijd even gemakkelijk, bijvoorbeeld omdat er recentelijk geen cursussen waren gegeven of opvoedadviseurs niet zo snel geschikte ouders konden vinden of overtuigen om mee te doen. Vanwege de soms moeizame werving is behalve in de stadsdelen waar de Kenniswerkplaats zich vooral op richt ook daarbuiten via verschillende kanalen gezocht naar ouders (bijvoorbeeld via Altra en Sezo). Dit leverde ook enkele interviews op, vooral in Amsterdam Oost. Uiteindelijk zijn 13 moeders bevestigd in groepsverband en 19 ouders (waaronder 1 vader) individueel.

#### *Opzet van de interviews*

De interviews zijn alle mondeling afgenomen, deels op locatie (bijvoorbeeld in het OKC of in een buurtcentrum) en deels bij ouders thuis. In de meeste gevallen was er toestemming om de interviews op te nemen, zodat ze tamelijk gedetailleerd konden worden uitgewerkt. Niet elke ouder gaf hiervoor echter toestemming. De individuele interviews, evenals de groepsinterviews, zijn door één of twee interviewers uitgevoerd. De cursusleider was hierbij niet aanwezig. In de meeste gevallen waren bij deze interviews studenten aanwezig die de verslaglegging op zich namen.

Voor de interviews is een topiclijst ontwikkeld, bedoeld voor de groepsinterviews. Aan bod kwam onder andere de wijze waarop ouders kennis hadden genomen van en terecht waren gekomen bij Triple P en de reden voor aanmelding, ervaringen met (onderdelen van) het programma, de belangrijkste effecten en tot slot de vraag of het programma voor iedereen toepasbaar is of aanpassingen behoeft voor bepaalde groepen. Bij de groeps gesprekken is ook een vragenlijstje afgenomen met achtergrondkenmerken van respondenten. Voor de individuele interviews zijn bewerkingen gemaakt van de topiclijst.<sup>12</sup>

De interviews zijn vrijwel zonder uitzondering in het Nederlands gehouden. Bij enkele interviews was een tolk (Arabisch/Turks) aanwezig, bij sommige interviews kon één van de interviewers zelf waar nodig wat woorden in het Arabisch vertalen en tot slot is één interview in het Berbers afgenomen. In de groepsinterviews kwam het ook voor dat moeders voor elkaar vragen of antwoorden vertaalden.

---

12 Gedeeltelijk ging het om interviews die studenten van Hogeschool Inholland voor hun afstuderen bij de opleiding pedagogiek afnamen. Zij hebben een wat meer gestructureerde vragenlijst gehanteerd, waarin wel dezelfde onderwerpen als in de andere interviews naar voren kwamen.

### 5.3 *Achtergrondkenmerken ouders*

In deze paragraaf beschrijven we de achtergronden van de 32 ouders die we tot nu toe spraken.

#### *Individuele kenmerken*

Vooraf in Amsterdam Noord is een poging gedaan om ook enkele vaders die aan Triple P hebben deelgenomen te bereiken voor interviews. Slechts met één vader is dat daadwerkelijk gelukt. De rest van de geïnterviewden zijn moeders. Zij zijn onder deelnemers aan Triple P in het algemeen ook verreweg in de meerderheid. De helft van de deelnemers komt uit Noord, de rest uit Zuidoost, Oost en Slotervaart (nu Nieuw-West) (tabel 5.1).

Tabel 5.1 *Stadsdelen waar geïnterviewden wonen*

	Aantallen	Percentage
Noord	17	53 %
Slotervaart	6	19 %
Zuidoost	5	16 %
Oost	4	13 %
Totaal	32	100 %

De geïnterviewden variëren in leeftijd tussen de 27 en 42 jaar, verreweg de meesten zijn tussen de 30 en 40 jaar. De meeste moeders hebben een Noord-Afrikaanse herkomst: 18 ouders zijn Marokkaans, 5 Egyptisch en één moeder is half Tunesisch. Slechts een kwart heeft een andere herkomst, zoals in tabel 5.2 is te zien.

Tabel 5.2 *Geïnterviewde ouders naar etnische herkomst*

	Aantallen	Percentage
Marokkaans	18	56 %
Egyptisch	5	16 %
Surinaams	2	6 %
Hindostaans	1	3 %
Afghaans	1	3 %
Turks	2	6 %
Kroatisch	1	3 %
Colombiaans	1	3 %
Half Tunesisch	1	3 %
Totaal	32	100 %

Van 31 ouders is het opleidingsniveau bekend. Van deze ouders heeft bijna een kwart (7 ouders) een laag opleidingsniveau (geen opleiding, maximaal basisonderwijs of vmbo). Ruim twee vijfde (13 ouders) heeft een opleiding op middenniveau (havo/vwo of mbo), in de meeste gevallen mbo. Ruim een derde (11 ouders) is hoger of universitair geschoold. Veel van deze ouders hebben hun opleiding in het herkomstland gevolgd. Landelijk geldt dat vooral onder Marokkaanse en Turkse ouders het opleidingsniveau gemiddeld laag ligt en ook lager dan onder de door ons geïnterviewde ouders. Volgens cijfers uit 2006 heeft van de Marokkaanse en Turkse vrouwen die niet meer naar school gaan de helft maximaal basisonderwijs afgerond, en minder dan een tiende een opleiding op hbo- of universitair niveau (Merens, 2009). Van de Marokkaanse ouders (bijna alle vrouwen) die wij bereikten, hadden er tien een middelbare (havo/vwo/mbo) en drie een hogere opleiding (hbo+). Het lijkt er wat dat betreft dan ook op dat de ouders die door ons zijn bereikt naar verhouding hoogopgeleid zijn. Of dat ook in het algemeen geldt voor de Marokkaanse deelnemers aan Triple P is onbekend.

Van 25 ouders met wie wij spraken is bekend tot welke migratiegeneratie zij zijn te rekenen.<sup>13</sup> Ruim de helft (14 ouders) is als volwassene naar Nederland gekomen. Velen van deze ouders zijn huwelijksmigranten. De verblijfsduur van deze ouders in Nederland loopt sterk uiteen. Voor de overige ouders geldt: vijf ouders zijn tijdens hun jeugd (tussen hun 6<sup>e</sup> en 16<sup>e</sup> jaar) naar Nederland gekomen en zes zijn hier geboren of hier op heel jonge leeftijd (voor hun 6<sup>e</sup> jaar) naartoe gekomen.

De taalbeheersing van de moeders varieert, hoewel de meesten het Nederlands voldoende beheersten om het gesprek te kunnen voeren. Niettemin geldt dat veel moeders zich beter in hun moedertaal kunnen uitdrukken, zoals ook later in het hoofdstuk nog zal terugkomen.

#### *Gezinssamenstelling*

De gezinnen van de geïnterviewden tellen een tot vijf kinderen. Het meest voorkomende kindertal is twee (13 van 31 ouders van wie kindertal bekend is). Het huidige Triple P-aanbod in Amsterdam richt zich vooral op de ondersteuning van ouders met kinderen tot en met de basisschoolleeftijd. Van de ouders die we ondervroegen (en van wie dit bekend is) zijn er echter ook enkelen die alleen tieners (12+) hebben. De meesten hebben ook jongere kinderen, van wie een deel alleen kinderen in de voorschoolse periode (tabel 6.3).

---

<sup>13</sup> In een deel van de individuele interviews is deze vraag niet gesteld.

Tabel 5.3 Leefstijdsklasse van kinderen van geïnterviewden

	Aantallen	Percentage
Alleen voorschools (0-4 jr)	7	23 %
Alleen basisonderwijs	9	29 %
Alleen voortgezet onderwijs	2	7 %
Zowel voorschools als basisonderwijs	4	13 %
Zowel basis- als voortgezet onderwijs	2	7 %
Alle leeftijden	7	23 %
Totaal	31	100 %

In de helft van de gezinnen zijn kinderen van beide seksen aanwezig. Dertig procent van de ouders heeft alleen zonen, een vijfde alleen dochters. Zeven ouders (alleen moeders) zijn gescheiden en voeden hun kinderen zonder inwonende partner op. Vier van de gescheiden moeders zijn Marokkaans, één Egyptisch, één (Creools-)Surinaams en één Hindostaans. Uit landelijke cijfers is bekend dat in Marokkaanse en Turkse kring het aandeel scheidingen toeneemt, zoals ook onder autochtone gezinnen geldt (bijvoorbeeld Distelbrink, Hooghiemstra & Smit, 2005). Ook in Amsterdam wordt dit gesignaleerd, waarbij vooral Marokkaanse vrouwen opvallen door een stijgend aandeel alleenstaanden met kinderen (Distelbrink et al., 2009). Onder (Creools-) Surinaamse en in wat mindere mate Hindostaanse vrouwen zijn van oudsher veel alleenstaande moeders (Distelbrink, 2000). Het aandeel moedergezinnen ligt in deze groeperingen (evenals in de Antilliaanse groepering) tegen de helft, wat veel hoger is dan onder bijvoorbeeld Turkse, Marokkaanse en ook autochtone gezinnen, waar het tegen een vijfde ligt (CBS cijfers van Statline, bewerking Kenniswerkplaats).

#### 5.4 De weg naar Triple P

Allereerst is de ouders gevraagd via welke weg ze bij Triple P terecht zijn gekomen.<sup>14</sup> De school blijkt een belangrijke ingang voor veel ouders. Bijna de helft van de geïnterviewde ouders is via de (basis)school bij Triple P terechtgekomen. Vooral in Amsterdam Noord is het netwerk van opvoedadviseurs op scholen groot. Opvoedadviseurs houden er spreekuren en thema-bijeenkomsten op alle basisscholen. Veel ouders in Noord noemen dit soort contacten met de opvoedadviseur als eerste kennismaking met opvoedad-

<sup>14</sup> Registratiegegevens, waarin opvoedadviseurs in principe standaard registreren hoe ouders het aanbod kennen, zijn niet meegenomen in dit onderzoek.

visering en/of Triple P. In andere stadsdelen is het vaker zo dat ouders zijn doorgestuurd via het consultatiebureau in het OKC (of de ggd, zoals sommige ouders het noemen). Enkelen zijn bij Triple P terechtgekomen via een doorverwijzing van de huis- of kinderarts of een hulpverlener met wie zij al contact hadden. Eén ouder noemt de peuterspeelzaal, waar een voorlichting werd gegeven, als kanaal om met Triple P in contact te komen. Eén ouder, tot slot, heeft zich na een goede ervaring van een vriendin bij Triple P aangemeld. Een Marokkaanse opvoedadviseur die aanwezig was bij de start van een van de groeps gesprekken, benadrukte eveneens dat een persoonlijke getuigenis van een andere moeder heel goed kan werken om moeders te interesseren voor Triple P.

#### *Persoonlijke benadering*

Aan de ouders die via een doorverwijzing bij Triple P terecht zijn gekomen, is niet gevraagd of zij ook al van het bestaan van het programma afwisten (bijvoorbeeld via folders, flyers of reclame (niveau 1, de mediastrategie)). Een duidelijke minderheid van de ouders heeft zich aangemeld bij Triple P puur op grond van schriftelijke informatie, zoals een folder die ze op school zagen hangen, een advertentie in de (school)krant of een folder op het consultatiebureau. Ouders die via een folder of advertentie reageerden waren, middelbaar tot hoogopgeleid. Al met al werkt een informele persoonlijke benadering het beste, zo komt uit de gegevens naar voren. Bijna altijd was er bij de ouders die wij interviewden sprake van persoonlijke attentie of doorverwijzing door iemand met wie ze al over de opvoeding spraken, zoals opvoedadviseurs en verpleegkundigen bij het consultatiebureau. Dat een persoonlijke benadering beter werkt dan schriftelijk materiaal kan te maken hebben met de beperkte taalbeheersing in het Nederlands, hetgeen ook kan gelden voor hogeropgeleide ouders, maar mogelijk ook met analfabetisme. Daarnaast speelt de al genoemde voorkeur voor een informele benadering vermoedelijk mee.

In de groepsinterviews is de vraag voorgelegd of ouders vooraf al een beeld hadden van het programma 'Positief opvoeden' ofwel Triple P, en wat dat beeld was. Voor zover ouders nog niet eerder een andere cursus volgden, hadden ze geen beeld van het programma. Ze hoopten vooral dat deelname aan Triple P hen zou helpen bij hun probleem of waren nieuwsgierig naar wat de advisering zou inhouden. Een aantal ouders volgde wel al eerder een andere cursus en dacht dit programma vergelijkbaar zou zijn.



### *Moeilijk bereikbare groepen bereikt?*

Een belangrijke vraag is of er met Triple P ouders worden bereikt die voorheen ver afstonden van opvoedadviesing. Deels lijkt dat het geval. Zo meldt een aantal ouders dat zij voorheen niet van het bestaan van dit soort cursussen of van opvoedadviesing in algemene zin wisten. Deels gaat het evenwel om ouders die wel al eerder ervaring hebben met opvoedadviesing, ook in cursusverband. Tien ouders hebben al eerder (bijvoorbeeld op school) een opvoedcursus gevolgd en zich daardoor gemakkelijker aangemeld voor Triple P. Het gaat om uiteenlopende cursussen zoals Opvoeden & Zo, Beter omgaan met pubers of Peuter in Zicht. Wat betreft opleidingsniveau viel al eerder op dat ouders die wij spraken relatief hoogopgeleid zijn in vergelijking tot het landelijke beeld.

### *Waarom naar Triple P?*

De belangrijkste concrete aanleidingen voor ouders om zich aan te melden bij Triple P blijken disciplineringsproblemen of problematisch gedrag van kinderen (zoals een 'druk' of 'onhandelbaar' kind) te zijn.

*'Nou mijn dochter van tien, had ik toch wel wat problemen mee. Ze begon te liegen en ik wilde weten hoe ik er mee om moest gaan. Daar begon het eigenlijk mee. Ze heeft vaak heel veel praatjes en alles moet je met een korrel zout nemen en dat is, tja...Wilde ik eigenlijk dat ze beter gedragen, luisteren en wilde ik toch wel weten hoe.'*  
(Marokkaanse moeder, middelbaar opgeleid, kinderen in leeftijd 10-14 jaar)<sup>15</sup>

Het programma Triple P is bij uitstek bedoeld voor dit soort concrete opvoedvragen, die ook in veel autochtone gezinnen leven. De overgang voor migrantenouders naar nieuwe vormen van disciplineren (zoals redeneren, onderhandelen, uitleggen) is vaak wat groter dan voor de gemiddelde autochtone ouder (bijvoorbeeld Pels, Distelbrink & Postma, 2009).

Moeders merken onder andere op dat zij geen overwicht op hun kinderen hadden voor ze aan Triple P begonnen. Een aantal zegt dat hun man dit wel had, maar zij zelf niet. Ook consequent zijn, grenzen aangeven, 'nee is nee, ja is ja' vonden sommigen moeilijk. Het gebrek aan overwicht kan nog zwaarder gaan wegen als er sprake is van een scheiding. Enkele moeders verwijzen hier expliciet naar. Ze willen ook als alleenstaande moeder overwicht over hun kinderen hebben.

---

<sup>15</sup> De respondenten zijn geanonimiseerd en de achtergrondkenmerken zijn opgenomen voor zover bekend.

*'Nou, ik heb beetje lastig kinderen. En puberteit. Dus ja, wat ik zeg tegen mijn kinderen, eh... want ik ben gescheiden, maar als de vader zegt iets tegen de kinderen dan zeggen ze meteen 'ja oké', maar ik niet.'*

(Marokkaanse moeder, hoogopgeleid, kinderen in de leeftijd 12-17 jaar)

Enkele moeders benoemen dat het dagelijks leven veel van hen vergt, waardoor ze het moeilijk vinden om geduldig te blijven tegenover de kinderen.

*'Ik ben vroeger heel nerveus, boos voor mijn kinderen maar nooit beetje rustig. Ik ga boos, heel boos of zo voor mijn kinderen als ze hebben iets fout gedaan.'*

(Egyptische moeder 5, hoogopgeleid, 2 kinderen)

Andere problemen die verschillende malen genoemd werden, zijn slaapproblemen en zindelijkheidsproblemen bij kleine kinderen. In een klein aantal gezinnen vormden wat grotere problemen bij kinderen mede een reden voor aanmelding. Voor dit soort problemen (zoals een persoonlijkheidsstoornis, ADHD of angsten) was deels al hulp in gezinnen aanwezig. Daarnaast zijn er enkele moeders die zich aanmelden omdat hun kinderen moeilijk omgaan met anderen. Sommige kinderen kunnen bijvoorbeeld niet gemakkelijk met volwassenen praten of maken ruzie met andere kinderen. Enkele hoogopgeleide moeders noemen tot slot heel ander type redenen voor aanmelding bij Triple P. Zij wilden bijvoorbeeld in het algemeen leren beter bij hun kinderen aan te sluiten, hen beter begeleiden bij het omgaan met tegenslagen of hun kind helpen een positiever zelfbeeld te krijgen.

## 5.5 *Ervaringen met Triple P*

Deze paragraaf gaat over de ervaringen die ouders met het programma Positief opvoeden hebben opgedaan. Allereerst bespreken we welk type aanbod de ouders hebben gehad (in groeps- of individueel niveau, Nederlandstalig of in de eigen taal) en wat zij vooral hebben geleerd van het programma. Daarna komen de ervaringen met specifieke onderdelen van het programma aan de orde, en de vraag wat ouders er in het bijzonder aan waardeerden.

### *Individueel of groep*

In deze rapportage zijn ouders ondervraagd die pedagogische advisering hebben ontvangen via het programma Positief opvoeden op niveau 3 of 4 groep. Niveau 3 bevat individuele opvoedadviesing aan individuele ouders

of ouderparen, in de meeste gevallen uitgevoerd door een opvoedadviseur. Niveau 4 groep betreft een groepscursus, waarbij ouders in gezamenlijke bijeenkomsten veel ruimte hebben om ervaringen uit te wisselen en daarnaast een aantal keren telefonisch contact hebben met de pedagogisch adviseur of hulpverlener. Beide vormen worden in Amsterdam ingezet zonder indicatie (zie ook hoofdstuk 2).

Van de ouders die wij spraken kreeg ongeveer een derde (10 ouders) uitsluitend advisering op niveau 3. De rest deed de groepscursus op niveau 4 (12 ouders) of stroomde na individuele advisering op niveau 3 door naar de groepscursus op niveau 4 (10 ouders, waarvan de helft naar de Arabische pilot). Enkele moeders volgden tussen de individuele advisering op niveau 3 en de Arabische cursus op niveau 4 nog de Nederlandstalige groepscursus, maar stapten over zodra de Arabische pilotgroep startte.

Per stadsdeel doen zich verschillen voor in het aanbod, die zich ook vertalen in verschillen in ervaringen van ouders die wij spraken. In Slotervaart was op het OKC op het moment van onderzoek niet recent een groepscursus geweest, dus spraken wij uitsluitend ouders met ervaring op niveau 3. In Zuidoost spraken we juist alleen ouders die niveau 4 (groep) hadden gevolgd. Noord was het enige stadsdeel waar ten tijde van het onderzoek een pilot Triple P Arabisch (niveau 4 groep) draaide. In dit stadsdeel bleken ouders veel cursussen te 'stapelen'. De helft van de ouders heeft daar eerst individuele gesprekken gehad en is daarna verder gegaan met een groepscursus, in vijf van de negen gevallen uiteindelijk de Arabische pilot. Nog eens drie ouders hebben zich, na individuele gesprekken, nu ingeschreven voor de cursus op niveau 4 (waarvan 1 voor de Arabische versie) of zijn daarmee net begonnen.

#### *Wat hebben ouders geleerd?*

In de gesprekken met de ouders is hen gevraagd op welke manier het programma hen had ondersteund in de opvoeding. Wat hebben ze geleerd van deelname aan de cursus of aan individuele advisering door opvoedadviseurs? Welke problemen hebben ze met het programma aangepakt en zijn deze problemen ook verminderd? Waar hebben ze vooral wat aan gehad? Bijna alle geïnterviewde ouders geven aan dat ze veel van het programma Positief opvoeden hebben geleerd. Veel moeders zijn ronduit enthousiast. Sommige ouders geven aan dat ze wel eerder hadden willen weten dat dit programma bestond, of dat iedereen dit aanbod zou moeten krijgen, omdat je er echt veel aan hebt.

*'Vroeger dacht ik: 'Ik ben geen goede moeder,' maar nu weet ik van wel. Iedereen zou deze cursus moeten volgen, alle ouders echt waar!'*

(Marokkaanse moeder, stadsdeel Noord, middelbaar opgeleid)

Dat maakt nieuwsgierig naar wat moeders concreet hebben geleerd. Het eerste type verbeteringen dat zij noemen heeft betrekking op competenties en zelfvertrouwen als opvoeder. Ongeveer een kwart van de ondervraagden noemt dit. Allen zijn ze van Marokkaanse of Egyptische herkomst en van verschillende opleidingsniveaus. Een aantal van hen zegt zich competenter te voelen als opvoeder, ze zijn bijvoorbeeld minder 'nervus' en kunnen de opvoeding beter aan. Ook zijn sommigen zich bewuster geworden van de actieve rol die ze als opvoeder hebben.

*'Je leert: 'je zegt je kinderen zijn lastig', maar de adviseur zegt: 'Je kunt je kinderen niet veranderen, maar wel je eigen gedrag en dan gaan zij anders reageren.' Ik moet het anders doen, ik denk nu steeds oh ik moet het positief aanpakken, hoe ga ik dat doen?'* (Marokkaanse moeder, stadsdeel Noord, middelbaar opgeleid)<sup>16</sup>

Dat moeders zich een betere opvoeder voelen en de opvoeding ook beter aankunnen, heeft soms ook te maken met iets anders wat ze hebben geleerd: meer tijd nemen voor jezelf. Dit is één van de basisprincipes van Triple P. Hierdoor worden ze in hun opvoedgedrag minder gestuurd door dagelijkse stress.

*'Ik heb aparte dingen geleerd in deze cursus. Nummer één dat ik tijd voor mijzelf krijgen, dat was vroeger helemaal niet. Deed alles voor de kinderen en word snel stress of word heel boos en altijd gebruik ik negatieve. Altijd straf of niet doen, klaar zo maar nu met kort praten gaat naar doel. (...)'*

(Egyptische moeder, stadsdeel Noord, hoogopgeleid)

Enkele moeders zeggen dat ze nu meer overwicht hebben, terwijl bijvoorbeeld vroeger alleen hun man echt iets te zeggen had over de kinderen.

---

16 Het betreft een andere moeder dan in het voorgaande citaat.

*'Heel goed, heel goed, nu ik de baas, hij (zoon van 10) schreeuwen ik ga wel naar buiten; ik (moeder) rustig zeggen jij binnen. Man ook zeggen jij binnen. Vroeger zoon zei ik ga naar buiten, schijt. Kinderen zeggen mama vroeger jij schreeuwen, wij ook schreeuwen. Nu jij rustig wij ook rustig: kinderen zijn slim!'*  
(Marokkaanse moeder, stadsdeel Noord, laagopgeleid)

Ook meer structuur in de opvoeding kan helpen om je als opvoeder meer 'in charge' te voelen. De helft van de geïnterviewden zegt dingen te hebben geleerd die ofwel onder 'consistentie' ofwel onder 'structuur' te scharen zijn. Moeders zeggen onder andere geleerd te hebben consistentier aan regels vasthouden (bijvoorbeeld een kind echt in het eigen bed laten slapen) en bij overtreding van regels ook echt te straffen. Het werkt niet alleen beter, maar, zoals een moeder aangeeft, als je zelf consequenter bent zijn kinderen dat ook eerder. Een instrument dat specifiek wordt genoemd om kinderen meer aan regels te houden is 'time out'. Andere aspecten die onder 'structuur' te scharen zijn, en die verschillende moeders noemen, zijn het voorbereiden van uitjes en het hebben van een duidelijke dagindeling.

Naast (het vasthouden aan) regels en structuur wordt veel genoemd dat moeders nu 'positiever opvoeden' en hebben gemerkt dat dit beter werkt. Ze bedoelen daarmee, meer belonen en minder straffen, niet teveel 'nee' zeggen en rustig blijven ('*niet meteen schreeuwen*'). Veel respondenten noemen concrete punten die ze toepassen om positiever op te voeden. Verreweg het meest genoemd, door een kwart van alle geïnterviewden, is 'complimenten geven'. Het zijn vooral moeders in Noord en Oost die dit noemen. Ook het beloningssysteem (en samen leuke dingen doen als beloning) komt veel ter sprake; vijf moeders noemen dit. Een klein aantal moeders zegt ook meer bewust tijd met de kinderen door te brengen en er op te letten dat ze voldoende aandacht krijgen.

Nogal wat moeders (12) noemen punten die betrekking hebben op beter *communiceren* met kinderen en meer oog hebben voor de behoeften van kinderen of voor het feit dat ze nog kind zijn en 'geen machines'. Met dat laatste wordt bedoeld: niet teveel eisen van kinderen, niet teveel regels tegelijk aan ze opleggen. Het zijn vooral middelbaar en hoger opgeleide moeders die dit soort dingen noemen.

*'Ja, en ik praat met de kinderen als ze zo kinderen zijn. Niet een machine, aan, uit of nee. Ze doen iets. Zo kan ik niet verwachten. Dat is de kinderen.'*

(Egyptische moeder, stadsdeel Noord, hoogopgeleid)

Tegelijk hebben sommige moeders geleerd dat kinderen soms juist meer 'volwassen' te benaderen zijn dan zij dachten. Ze hebben gemerkt dat ze met kleine kinderen goed afspraken kunnen maken over regels, terwijl ze dat eerder niet hadden gedacht.

Andere aspecten die moeders noemen en die onder 'communicatie' geschaard kunnen worden: als moeder rustig praten met je kind, geduld hebben, eerst iets uitleggen en niet meteen straffen. En ook: aan het kind vragen waarom het iets heeft gedaan, naar het kind luisteren. Een ander leerpunt dat moeders noemen: even kort aandacht geven aan een kind als het erom vraagt. Enkele andere moeders hebben juist geleerd dat je niet maar altijd moet blijven praten met kinderen. Soms moet je gewoon duidelijk zijn en niet te lang door blijven discussiëren, of negatief gedrag, zoals driftbuiten, gewoon negeren en niet '*in een eeuwige discussie belanden*'. Een enkele moeder noemt nog andere dan de al genoemde punten. Bijvoorbeeld: accepteren dat niet overal een oplossing voor is, of beter naar jezelf kijken.

Hoewel moeders over het geheel genomen erg positief zijn over wat zij van Triple P hebben opgestoken, noemt een kwart sommige aspecten die minder goed werken. De meeste twijfels zijn er over het beloningssysteem. Dit zou niet voor alle kinderen werken, of, zoals een moeder verzucht: '*Nu wil ze voor alles beloond worden*'. Eén moeder heeft het idee dat de inzichten die zij heeft geleerd in de cursus inmiddels moeilijker zijn toe te passen, omdat haar kind nu in een andere levensfase is en het geleerde daar minder goed bij aansluit.

#### *Ervaringen met specifieke materialen en werkvormen*

Zoals al toegelicht in het voorgaande, hebben de meeste ouders - deels na individuele advisering - de groepscursus op niveau 4 gevolgd, waarvan vijf moeders in de eigen taal (Arabisch). De ouders die de groepscursus volgden, hebben allemaal het werkboek gekregen en gebruikt. In de bijeenkomsten werd daarnaast de dvd gebruikt en werden ervaringen uitgewisseld. Ook bij de individuele advisering is de dvd vaak meegegeven of bekeken. Af en toe vertellen ouders dat ze rollenspelen hebben gedaan, het is niet duidelijk of

dat in elke cursus en in elk individueel traject gebeurd is of niet. Ongeveer de helft van de ouders geeft aan foldermateriaal en werkbladen te hebben meegekregen. Dit type materialen wordt veel gebruikt bij individuele begeleiding. De ouders die alleen het individuele traject volgden, hebben bijna allemaal één of meer tipsheets meegekregen.

De ouders zijn vrijwel zonder uitzondering positief over de methode Triple P, zoals eerder ook al naar voren komt. Zij vinden de combinatie van middelen, zoals tips in combinatie met rollenspelen of informatie in combinatie met het uitwisselen van ervaringen (in de groepscursus) goed werken. Ze zijn van mening dat dit hen goed heeft voorbereid om thuis met hun kinderen het geleerde ook toe te passen. Mogelijk heeft het 'stapelen' moeders ook goed geholpen. Vooral in Amsterdam Noord is vaak eerst individuele advisering gezocht, waarna ouders alsnog een groepscursus volgden of soms zelfs twee (eerst deels of geheel in het Nederlands en daarna alsnog in het Arabisch).

De gebruikte materialen zijn wisselend beoordeeld door de ouders. De dvd ging voor een flink aantal ouders te snel, omdat ze de ondertiteling niet bij konden houden. Toch vond iedereen de dvd verder wel heel leerzaam en herkenbaar; ouders kunnen de uitgespeelde opvoedsituaties goed op hun eigen situatie toepassen. De meeste ouders vinden het prettig dat in de dvd wordt voorgedaan hoe het wel moet in bepaalde opvoedingssituaties, daar leren ze van. Daarentegen vonden enkele ouders, vooral uit Zuidoost, de dvd wat 'overdreven'. Zij waren van mening dat de kinderen in de filmpjes wel erg braaf waren en goed reageerden op hun ouders, dit zagen zij hun eigen kinderen niet zo snel doen:

*'Ik vond dat (dvd) niks, erg overdreven en gemaakt. Te eenvoudig. Mijn kind gaat echt niet zo snel luisteren.'*

(Surinaamse moeder, stadsdeel Zuidoost, laag opgeleid, 3 kinderen)

Het werkboek dat bij de groepscursus wordt gebruikt vonden bijna alle ouders duidelijk en informatief. Een aantal ouders gaf aan het werkboek na afloop van de cursus nog regelmatig in te kijken om te zien hoe zij een bepaalde situatie moeten aanpakken. Vooral de Marokkaanse ouders die minder goed Nederlands spreken, vonden dat het boek veel moeilijke woorden bevatte en moesten delen vertalen om het goed te kunnen begrijpen. Voor de tipsheets geldt hetzelfde. Vaak was het echter wel zo dat de teksten van boeken, tipsheets en andere materialen, zoals gedragskaarten, al mondeling

was doorgenomen in de les of in het gesprek met de adviseur. Dit maakte het voor de ouder gemakkelijker om het thuis nog eens na te lezen. Een ouder geeft dan ook aan dat je niet veel hebt aan het materiaal zonder de cursus gevolgd te hebben:

*'Je kan iemand een boek geven, maar als hij niet leest dan heb je er niets aan. Praktijk en uitleg is heel erg belangrijk. Voorbeelden die echt voorkomen is heel goed en die zijn belangrijk.'* (Marokkaanse vader, hoog opgeleid, 3 kinderen)

#### *Vorm van het aanbod*

De ouders die de groepscursus hebben gevolgd zijn hierover bijzonder enthousiast. Verschillende ouders noemen expliciet de meerwaarde van het uitwisselen van ervaringen met andere ouders. Ze vonden het bijvoorbeeld fijn om te horen dat ook andere ouders vragen hebben over de opvoeding, of dat de kinderen van andere ouders lastiger waren dan die van henzelf. Dit sterkte hun zelfvertrouwen. Bijna alle moeders die de groepscursus volgden gaven wel aan dat ze eerst wat schroom moesten overwinnen om in de groep te gaan praten over hun problemen, maar dat die angst al snel overging. Het huiswerk werd door sommigen wel als moeilijk en zwaar ervaren, maar toch gedaan omdat ze merkten dat hun nieuwe aanpak ook werkte.

De ouders die alleen het individuele traject hebben gevolgd staan wat angstvallig tegenover het idee van groepsbijeenkomsten; zij denken dat ze het toch moeilijk zouden vinden om vrijuit te spreken met andere ouders erbij. Er zijn dus verschillende voorkeuren te ontdekken, hoewel de ervaring bij de groepscursussen leert dat aanvankelijke schroom ook overwonnen kan worden.

Bijna elke ouder is alleen, dus zonder partner, naar de gesprekken of de groepscursus gegaan. Het is niet duidelijk of dit - althans voor moeders met een partner - een bewuste keuze was of niet. Een paar moeders geeft aan dat hun man vindt dat de opvoeding vooral een taak voor moeders is, maar meestal is het onduidelijk waarom hun partner niet meedeed. Slechts een enkele Surinaamse moeder geeft expliciet aan dat ze niet voor zich ziet dat Surinaamse mannen mee zouden doen aan zo'n cursus. Een paar (Marokkaanse en Egyptische) moeders geven te kennen dat zij het geleerde uit de cursus wel thuis met hun man bespreken.

Sommige groepscursussen waren gemengd, zowel wat betreft etnische herkomst van de deelnemers als qua geslacht. Er was geen enkele moeder die daar moeite mee had, ze vonden het juist wel leuk. Tegelijkertijd ver-



telden enkele moeders die de Arabische versie van de cursus volgden dat zij blij waren dat er alleen moeders aan de cursus deelnamen. Zij zouden zich toch minder gemakkelijk hebben gevoeld om openhartig over de situatie thuis te praten met mannen (van anderen) erbij.

Een aantal ouders heeft de cursus in het Arabisch gevolgd of is individueel in de eigen taal begeleid door een Marokkaanse of Turkse adviseur. Taal was de belangrijkste reden om voor een cursus of gesprekken in de eigen taal te kiezen. Belangrijker dan dat men in de Arabische groep zou kunnen uitwisselen met ouders met dezelfde herkomst. De ouders die Triple P in de eigen taal volgden, geven aan zich in hun eigen taal beter te kunnen uitdrukken, zelfs als zij het Nederlands in principe wel verstaan. Verreweg de meeste ouders gaven aan dat de culturele afkomst van de adviseur hen niet uitmaakt. Het gaat er vooral om of de adviseur goed kan luisteren en natuurlijk deskundig is. Een paar ouders van Surinaamse afkomst gaf wel de voorkeur aan een adviseur uit de eigen herkomstgroepering, omdat dit voor hen vertrouwd zou voelen en iemand uit de eigen groepering bepaalde zaken beter zou begrijpen.

*'Dat voorbeeld over Surinaamse schoonmoeder beter begrepen zou hebben.'*

(Surinaamse moeder, stadsdeel Zuidoost, laagopgeleid, 3 kinderen)

Een paar Marokkaanse moeders gaven daarentegen juist aan een voorkeur te hebben voor een Nederlandse opvoedadviseur, omdat 'je toch in Nederland woont' en ze graag meer wilden weten over de Nederlandse cultuur of juist het opvoeden in de Nederlandse context.

## 5.6 *Triple P Divers genoeg?*

Eén van de vragen die ouders is gesteld, luidt of Triple P als opvoedprogramma goed bij hen aansluit, ondanks dat er in het programma wellicht andere accenten in opvoedmethoden worden gelegd dan ouders van huis uit kennen. Zoals gezegd zijn veel ouders over het geheel genomen positief over Triple P. Dat de opvoedstijl die ze aangeleerd krijgen een andere is dan ze van huis uit gewend zijn, vinden ze geen probleem. Het doel was immers er iets van te leren. De positieve benadering werkt, zo merken ze aan het gedrag van hun kinderen en aan de sfeer in huis.

Ouders is niet alleen gevraagd of ze Triple P voor zichzelf goed vonden aansluiten, maar ook of ze denken dat anderen uit hun etnische gemeenschap of andere migrantengroepen iets aan Triple P kunnen hebben. Bijna alle ouders zouden Triple P in principe wel aan hun vrienden en kennissen aanraden, maar maken daarbij soms wel de kanttekening dat de cursus voor moeders die de taal niet goed spreken of analfabeet zijn, in hun ogen te moeilijk is. Daarnaast vermoeden ze dat sommige ouders in hun omgeving niet gemotiveerd genoeg zijn om mee te doen. De combinatie van de bijeenkomsten en het huiswerk is vrij intensief en niet iedere ouder wil of kan hiervoor tijd maken naast een druk gezinsleven. Dit merken ze als ze Triple P aanbevelen aan vriend(inn)en of familie, zoals een aantal moeders heeft gedaan. Ook als mensen de taal kan niet goed spreken kan dat een drempel zijn om te gaan, zo is de indruk.

Veel ouders hebben tips om Triple P te verbeteren voor toepasbaarheid op een (etnisch) diverse doelgroep. Het vertalen van materialen staat daarbij op nummer één. Het is voor elke ouder prettig om het materiaal in de moedertaal te kunnen lezen. Daarnaast raden de respondenten aan om ouders te werven via kanalen die dicht bij hen staan, ofwel outreachend te werken. Dit om juist ouders met reserves of ouders die niet bekend zijn met opvoedadviesing beter te bereiken. Een aantal ouders denkt dat Triple P voor migrantenouders beter zou passen als het meer of ook zou gaan over de opvoeding aan tieners.<sup>17</sup> Ook menen sommige ouders dat het programma beter zou werken (voor onder meer migrantenouders) als de adviseur tussentijds gebeld kan worden bij problemen. Dat gebeurt overigens deels ook al in de praktijk.

Over de duur van de cursus verschillen de ouders van mening. Een flink aantal ouders vond de cursus eigenlijk te kort, soms was er weinig tijd om alles te bespreken. Vooral als ouders de taal minder goed beheersen, kan een wat langere duur juist nodig zijn. Maar tegelijkertijd vonden een paar andere ouders het programma juist te lang. Vooral deelname aan de cursus vergt veel tijd en investering thuis, wat soms moeilijk is vol te houden naast een druk gezinsleven en andere bezigheden.

Uit de literatuur over migrantengezinnen is bekend dat veel ouders vragen hebben over het begeleiden van hun kinderen bij de vorming van de religie-

---

<sup>17</sup> Zoals al aan de orde kwam in hoofdstuk twee, begonnen in het najaar van 2009 de eerste cursussen Triple P Teens in Amsterdam.

euze identiteit (vooral moslimouders), over hoe om te gaan met negatieve beeldvorming of over hoe kinderen op te voeden in de 'vrije' Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld Pels et al., 2009). De ouders die wij spraken geven uit zichzelf niet aan het thema geloof of identiteit te hebben gemist. Wel denken sommigen dat meer aandacht voor het opvoeden in Nederland als migratieland, bijvoorbeeld via meer informatie over de Nederlandse opvoeding of cultuur, een meerwaarde zou kunnen hebben voor ouders met een migrantenachtergrond. In sommige interviews is gevraagd of meer ouders bereikt zouden kunnen worden als de cursus in eigen voorzieningen, zoals de moskee, zou worden gegeven. Hier zagen deze ouders niet veel in.

## 5.7 *Conclusies*

Voor deze rapportage is met 32 ouders (vrijwel allen moeders) met een migrantenachtergrond gesproken over hun deelname aan Triple P. De meerderheid van hen deed (ook) een groeps cursus, van wie enkele de Arabische pilot. Een groot deel van de respondenten had een Marokkaanse achtergrond en de meeste van de moeders kwamen uit stadsdeel Noord. Aan de hand van deze 32 interviews kunnen een aantal voorzichtige conclusies worden getrokken.

### *Aandachtspunten voor bereiken van een diverse doelgroep: informele werving en taal*

Veel van de geïnterviewde moeders zijn bij Triple P terecht gekomen via de (opvoedadviseurs van) de school. In de praktijk blijkt dat persoonlijk contact belangrijk is voor succesvolle werving. Schriftelijk materiaal kan qua taal problematisch zijn, maar lijkt vooral een te formele ingang om ouders te benaderen. Informeel contact, zoals een 'bekend gezicht' op bijvoorbeeld de school, werkt beter. Een outreachende werkwijze is een goede manier van werving, geven ook de ouders zelf aan. Ook persoonlijke ervaringen van andere ouders kunnen stimuleren om mee te doen. Ouders denken echter dat voor ouders die de taal niet spreken, of die analfabeet zijn, het programma te moeilijk is, waardoor zij het wellicht niet aan hen zullen aanbevelen. In het vorige hoofdstuk kwam ook al ter sprake dat de cursus bij ouders met een lager niveau van taalbeheersing niet goed aan zou sluiten, hetgeen overigens zowel voor migrantenouders als voor (laagopgeleide) autochtone ouders op zou kunnen gaan.

*Aandachtspunten voor ondersteunen van diverse groepen: leren over de 'Nederlandse' opvoeding en aandacht voor tieners*

De verschillende ouders zijn over het algemeen met heel concrete opvoedvragen bij Triple P terecht gekomen. De ouders schatten in dat Triple P in principe geschikt is voor een diverse doelgroep. Dat het accent meer op 'westerse' opvoedmethoden ligt ervaren ouders niet als vervelend, daar willen ze juist van leren. Wel zou er meer aandacht kunnen uitgaan naar 'de Nederlandse opvoeding' of opvoedomgeving, zodat ouders zich er beter toe kunnen verhouden. Geloof geen thema waarvan ouders willen dat het expliciet in Triple P aan de orde komt, maar 'leven in een migratiecontext' wel. Een ander aandachtspunt wanneer het gaat om ondersteunen van migrantenouders, is dat er (ook) aandacht moet zijn voor tienerkinderen. Uit de literatuur blijkt dat migrantenouders juist bij deze leeftijd veel opvoedvragen hebben.

*Positief kritisch over materialen en werkvormen, tevreden over bereikte resultaat*

Ouders ervaren de materialen en werkvormen als vrij positief; juist de combinatie van verschillende vormen (herhaling) werkt goed. In de groepscursus is uitwisseling met anderen erg gewaardeerd. Moeders die de cursus in de eigen taal konden volgen stelden dit erg op prijs. Veel vrouwen denken dat de cursus in het Nederlands te moeilijk is. Ook in individuele begeleiding is juist het mondeling vertalen of bespreken van de tipsheets en ander materiaal belangrijk geweest voor een goed begrip. Enkele Surinaamse moeders zijn kritisch over de dvd, maar de meesten herkennen zich er goed in, al gaat de dvd wel erg snel. Over het geheel genomen zijn ouders tevreden over Triple P en hebben ze er veel van geleerd. Leerpunten zijn vooral consequenter/consistenter zijn, structuur aanbrenge(n) in de opvoeding, belonen en anders communiceren met kinderen. Enkele ouders noemen het belonen echter ook als minpunt.

*Meer tijdsinvestering en stapeling van het aanbod*

Hoewel het algehele beeld van de ervaringen van de geïnterviewde ouders met Triple P behoorlijk positief is, is een nuancering wel op zijn plaats. Ouders geven te kennen dat zij veel aan Triple P hebben gehad, maar er is vaak sprake van meer tijdsinvestering dan gebruikelijk, zowel bij individuele gesprekken als tijdens de cursus. Ook vindt stapeling van het aanbod plaats: eerst individueel, dan een groepscursus. Dit is vooral in Noord het geval. Dit

kan er mee te maken hebben dat ouders de smaak te pakken hebben gekregen en graag zo veel mogelijk activiteiten willen bijwonen, dat instellingen eenmaal bereikte en gemotiveerde ouders graag binnenboord houden, of dat de zwaarte van de opvoedproblematiek dusdanig is dat ouders met een enkele interventie niet geholpen zijn. Geringe taalbeheersing speelt ook een rol bij stapeling: de cursus werd eerst alleen in het Nederlands gegeven, en later ook in het Arabisch waardoor ouders het alsnog ook in eigen taal wilden volgen.

#### *Moeilijk bereikbare groepen deels bereikt*

Een belangrijke vraag is of er met Triple P ouders worden bereikt die voorheen ver afstonden van opvoedadviesing. Deels lijkt dat het geval: een deel van de geïnterviewde ouders wist voorheen niet van het bestaan van dit soort cursussen. Andere ouders hadden al wel ervaring met opvoedadviesing via uiteenlopende cursussen. Stedelijk gezien spraken we in verhouding met veel Marokkaanse moeders. In hoofdstuk vier zagen we echter dat wat betreft etnische herkomst de verschillende groepen behoorlijk evenredig worden bereikt, dus hierbij gaat het vooral om oververtegenwoordiging in ons onderzoek. Verder viel op dat de ouders die wij spraken relatief hoogopgeleid zijn in vergelijking tot het landelijke beeld. Dit zou enerzijds verklaard kunnen worden door het feit dat hoogopgeleiden makkelijker meedoen aan een onderzoek, waardoor zij oververtegenwoordigd zijn in onze interviews. Een andere mogelijkheid is dat Triple P daadwerkelijk alleen hoger opgeleide ouders weet te bereiken. In het vervolgonderzoek hopen we hier meer zicht op te krijgen.



## 6 *Conclusies*

### 6.1 *Inleiding*

In dit onderzoek staat de vraag centraal in hoeverre Triple P, zoals uitgevoerd in de Amsterdamse praktijk, geschikt en toepasbaar is voor uiteenlopende doelgroepen (met het accent op niet-westerse migrantenouders). Tevens is onderzocht wat er eventueel nodig zou zijn om het programma nog beter te laten aansluiten bij de behoeften en achtergronden van deze ouders. Aan de hand van een aantal deelvragen is de diversiteitsgevoeligheid van Triple P onderzocht in de Amsterdamse praktijk.

Dit concluderende hoofdstuk is als volgt opgebouwd: paragraaf 6.2 beschrijft wat het bereik was van Triple P in 2009 en begin 2010, in hoeverre in Amsterdam verschillende doelgroepen al bereikt worden met Triple P en of er sprake is van een evenredig bereik. Paragraaf 6.3 zet aan de hand van de ervaringen van professionals en ouders uiteen in hoeverre het programma aan lijkt te sluiten bij de wensen en behoeften van migrantenouders en op welke punten het nog verbeterd zou kunnen worden. Paragraaf 6.4 gaat verder in op de wensen van de aanpassing en doorontwikkeling van Triple P voor verschillende doelgroepen en komen enkele ideeën voor vervolgonderzoek aan de orde.

### 6.2 *Het bereiken van diverse doelgroepen in Amsterdam*

Aan de hand van de geanalyseerde bereikcijfers van Triple P kunnen we vaststellen dat het aanbod Triple P in Amsterdam in 2010 is gegroeid ten opzichte van 2009. In de eerste helft van 2010 werd ongeveer 3 procent van de Amsterdamse ouders bereikt, vooral met een advies op niveau 2. In de stadsdelen Noord, Nieuw West en Zuidoost zijn op niveau 3 (individueel) zo'n 275 ouders bereikt en bij niveau 4 (groep) zo'n 100 ouders. Er zijn in 2010 vooral ouders van jonge kinderen bereikt, dit heeft onder andere te maken met het feit dat het aanbod Triple P voor ouders van tieners pas veel later van start is gegaan.

Het aandeel ouders van niet-westerse afkomst dat is bereikt, is ongeveer evenredig aan hun aandeel in de bevolking. Ook het bereik van de verschil-

lende etnische groepen lijkt tamelijk evenredig. Zo zijn er bijvoorbeeld naar verhouding veel Marokkaanse ouders bereikt, wat relatief ook een grote bevolkingsgroep is in Amsterdam. Migrantenouders ervaren volgens de literatuur echter meer opvoedingsonzekerheid en meer opvoed- en opgroei-problemen. Op grond daarvan is de verwachting op zijn plaats dat zij méér dan gemiddeld bereikt zouden moeten worden voor steun in de opvoeding. Bij sommige groepen, bijvoorbeeld Turkse ouders in Nieuw West, lijkt dit ook wel het geval. In Amsterdam Noord is het opvallend dat Triple P juist de *autochtone* ouders minder dan gemiddeld bereikt.

Hoewel we de cijfers met enige voorzichtigheid moeten interpreteren, onder andere vanwege niet eenduidige registratie van etniciteit, komt er al met al een tamelijk positief beeld naar voren. Het is echter onbekend wat de opleiding van de bereikte ouders is en in hoeverre ook - doorgaans moeilijker te bereiken - lager opgeleiden zijn bereikt. Dit punt verdient aandacht in vervolgonderzoek.

### **6.3 *Diversiteitsgevoeligheid van Triple P volgens ouders en professionals***

De diversiteitsgevoeligheid van een interventie kan 'getoetst' worden aan de hand van een aantal aandachtspunten. Deze zijn beschreven in de 'Meetladder Diversiteit Interventies' van Pels et al. (2009). In dit onderzoek is, mede aan de hand van de aandachtspunten in de meetladder, aan professionals en ouders gevraagd in hoeverre zij het programma Triple P geschikt vinden voor het werken met diverse groepen. Ook is onderzocht in hoeverre het programma en de materialen aansluiten bij de behoeften van migrantenouders en in hoeverre de werkzame factoren van het programma ook geldig zijn voor deze groep. Uit de eerste resultaten van het onderzoek naar de diversiteitsgevoeligheid van Triple P in de Amsterdamse praktijk komt (aan de hand van interviews met 32 ouders en 53 professionals) het volgende beeld naar voren.

De eerste aandachtspunten om de diversiteitsgevoeligheid van een interventie te onderzoeken, betreffen de geldigheid van de theoretische uitgangspunten en de doelen van de interventie voor specifieke doelgroepen. Uit de interviews met de ouders en professionals komt naar voren dat de uitgangspunten van 'positief opvoeden' - onder andere gericht op het be-



vorderen van concreet gewenst gedrag en het leren omgaan met ongewenst gedrag - aan lijken te sluiten bij de wensen en behoeften van ouders. Welke normen ouders zelf hanteren, bijvoorbeeld hoe streng je bent en welke regels je hanteert, staat positief opvoeden niet in de weg. Uit de interviews blijkt wel dat migrantenouders soms andere opvoedvragen hebben dan autochtone ouders, bijvoorbeeld over de rolverdeling in het gezin. Meerdere ouders geven aan informatie over opvoeden in Nederland en het leven in een migratiecontext te missen. Verder blijkt uit literatuur dat migrantenouders vaak meer opvoedvragen krijgen wanneer hun kinderen de tienerleeftijd bereiken. De implementatie van het aanbod Triple P voor ouders van tieners in Amsterdam kan hier in een behoefte voorzien. In het vervolg op dit onderzoek zullen wij bezien in hoeverre deze variant van Triple P aan de vragen van migrantenouders bij het opvoeden van hun puberkindertegemoet komt.

Het derde punt van de meetladder is de vraag of de gehanteerde methode aansluit bij de leefwereld van de doelgroep. In elk geval vinden ouders met hun concrete opvoedvragen aansluiting bij het programma, zij vinden dat zij daarmee worden geholpen. Als knelpunt komt de taligheid van het programma naar voren. Enerzijds biedt het feit dat er veel over Triple P op papier staat de ouders en professionals houvast en scheidt dit transparantie over wat het programma te bieden heeft. Anderzijds roept bijvoorbeeld het moeten invullen van vragenlijsten juist wantrouwen op bij ouders. In de praktijk blijkt dat het werken met migrantenouders soms een extra tijdsinvestering vraagt van de professionals. Hoewel het programma Triple P diverse mogelijkheden biedt om het aanbod flexibel in te richten, geven professionals toch aan dat de strakke tijdsplanning van het programma vanwege het taalniveau van ouders niet altijd haalbaar is. Professionals menen dat vooral het groepsaanbod (niveau 4) hierdoor niet laagdrempelig (meer) is. Onder andere vanwege geringe taalbeheersing krijgen sommige ouders niet het aanbod dat het meest zou passen bij hun opvoedvraag. Interessant zijn dan ook de initiatieven in enkele stadsdelen waar Triple P niveau 4 in de eigen taal (Arabisch) wordt aangeboden.

In de Amsterdamse praktijk wordt hard gewerkt aan doorontwikkeling in het kader van het vierde aandachtspunt van de diversiteitsladder: mogelijke aanpassingen in voertaal en taalgebruik in de materialen. Inmiddels worden er al enkele cursussen in het Arabisch aangeboden. De moeders die deze cursus hebben gevolgd, waren hier erg tevreden over. De respondenten zijn zo gezegd positief kritisch over de werkvormen en materialen: sommige

aspecten zijn erg talig, maar het rollenspel, en ook de dvd, hoewel die voor sommigen wat snel gaat, vinden veel professionals erg geschikt voor minder talige ouders. Er komt steeds meer vertaald materiaal, zoals een Turks en Arabisch nagesynchroniseerde dvd. Zowel ouders als professionals vinden dat het visuele materiaal wat meer de Nederlandse multiculturele samenleving zou moeten weerspiegelen. Vooral de gebruikte vragenlijsten blijken een struikelblok. Dit signaal is ook afgegeven aan de internationale ontwikkelaars van Triple P.

Verder is gekeken naar de diversiteitscompetenties van de professionals. Om goed te kunnen werken met Triple P voor een (laagopgeleide) allochtone doelgroep, is het volgens de professionals van belang dat zij zich eerst de methodiek heel goed eigen maken. Alle professionals zijn zich bewust van het belang van goed aansluiten bij de ouders. Toch zouden zij nog extra geschoold willen worden in de uitvoering van de methodiek als ouders minder talig zijn. Ook extra training in motiverende gespreksvoering en het omgaan met cultuurverschillen wordt veelvuldig genoemd.

Wat betreft het bereiken van migrantenouders komt uit de interviews met de professionals en ouders naar voren dat werving het beste kan gebeuren op plekken waar migrantenouders toch al aanwezig zijn, zoals een Ouder Kind Centrum of de school. Informeel contact, zoals een bekend gezicht op school en een outreachende werving werkt het beste. De aanwezigheid van professionals uit de doelgroep die de taal spreken is volgens professionals een meerwaarde om ouders te kunnen bereiken en te behouden.

De professionals die in dit onderzoek aan het woord zijn geweest, hebben over het algemeen het idee dat de ouders daadwerkelijk geholpen zijn bij de concrete opvoedvragen waar zij mee binnenkwamen, bijvoorbeeld over drukte of probleemgedrag van kinderen. De ouders gaan met de aangeleerde vaardigheden aan de slag en zij zien het probleemgedrag van de kinderen verminderen. Ook de ouders zelf zijn behoorlijk positief. Zij geven aan dat zij goede ervaringen hebben opgedaan en zaken hebben geleerd als consequenter zijn, structuur aanbrengen in de opvoeding en anders communiceren. Het algemene beeld over de toepasbaarheid van Triple P voor migrantenouders is dus positief. Belangrijk is wel dat er in dit onderzoek gesproken is met relatief hoogopgeleide ouders, en dat bij verschillende ouders - vooral vanwege geringe taalbeheersing - sprake was van een extra tijdsinvestering of stapeling van het aanbod.

## 6.4 *Doorontwikkeling en vervolgonderzoek*

In de Amsterdamse praktijk blijkt dat er al heel wat gebeurd om Triple P geschikter te maken voor verschillende doelgroepen. Er wordt door professionals extra tijd geïnvesteerd in migrantenouders, er komen vertalingen beschikbaar en er is extra aandacht voor (outreaching) werving van moeilijk bereikbare ouders. Toch is extra aanpassing en doorontwikkeling volgens ouders en professionals nog steeds nodig. Wat betreft de vorm van het aanbod gaat het dan vooral om het vertalen van schriftelijke materialen en het 'gekleurder' maken van visuele materialen, zoals de dvd. Wat betreft de inhoud van het programma geven ouders aan dat zij informatie missen over 'opvoeden in de Nederlandse context'. Professionals noemen als mogelijke aanvullende inhoudelijke thema's seksualiteit, opvoeden in twee culturen, echtscheiding en de rolverdeling in het gezin. Omdat het succes van een interventie mede afhangt van de competentie van professionals, is het belangrijk dat zij voldoende getraind zijn in het aansluiten bij de wensen en de behoeften van verschillende doelgroepen. De professionals uiten ook zelf de behoefte aan verdergaande scholing hierbij. Ten slotte blijkt dat het werken met diverse groepen in de praktijk vaak een extra investering vraagt van de professional, bijvoorbeeld een extra telefoongesprek of extra uitleg bij het materiaal. Dit is niet binnen elke werksetting even makkelijk realiseerbaar.

De eerste bevindingen in dit onderzoek naar de diversiteitsgevoeligheid van Triple P in de Amsterdamse context laten een redelijk positief beeld zien, met de kanttekening dat onze groep respondenten eenzijdig was samengesteld (veel Marokkaanse ouders, relatief hoogopgeleid). In het vervolgonderzoek besteden we dan ook meer aandacht aan andere groepen dan Marokkaanse en zal, indien mogelijk, ook gekeken worden naar het opleidingsniveau. Tevens zullen in het vervolgonderzoek ook de ervaringen van professionals en ouders met Triple P voor ouders van tienerkinderen in kaart worden gebracht. Er wordt bekeken of het mogelijk is om vanuit deze eerste bevindingen al bepaalde aanpassingen in de praktijk te brengen. Zo kan er een training voor professionals worden opgezet of kunnen wellicht informatiebladen over bepaalde onderwerpen ontwikkeld worden. Dit zal gebeuren in samenspraak met de ontwikkelaars van het programma.

Verder onderzoek naar de effectiviteit van Triple P met aandacht voor diversiteit is wenselijk. Werkt het programma voor migrantenouders in Nederland, zijn zij geholpen bij hun opvoedvragen en neemt het pro-

bleemgedrag van hun kinderen af? Hoe werkt het vergeleken met andere opvoedprogramma's, en wat zijn de werkzame elementen van het programma bij migrantenouders? Wanneer het programma wordt aangepast om migrantenouders nog beter te helpen en te bereiken, is het van belang om te onderzoeken of deze aanpassingen de in hoofdstuk twee genoemde kernaspecten van Triple P intact houden en in welke mate het aangepaste programma effectief is. Deze eerste bevindingen over de diversiteitsgevoeligheid van Triple P laten al een redelijk positief beeld zien, maar het onderzoek levert hiermee weer nieuwe onderzoeksvragen op die vervolgonderzoek wenselijk maken.

## *Samenvatting Triple P Divers: ervaringen uit Amsterdam*

De Kenniswerkplaats Tienplus - een consortium van onderzoekers dat in de stad Amsterdam werkt aan onderzoek dichtbij de praktijk rond opvoedingsondersteuning - richt zich op het vraagstuk hoe de opvoedsteun aan ouders van diverse herkomst geoptimaliseerd kan worden. De Kenniswerkplaats wordt gefinancierd door de landelijke organisatie voor zorgonderzoek ZonMw.

De onderzoekers van de Kenniswerkplaats Tienplus werken in verschillende deelprojecten nauw samen met het Amsterdamse werkveld van professionals. Zo wordt enerzijds het onderzoek gevoed door de expertise en actuele praktijkkennis van de uitvoerders, anderzijds worden professionals vanuit het onderzoek direct van concrete handreikingen voorzien om hun professionaliteit waar nodig te versterken. Een van de deelprojecten binnen de Kenniswerkplaats Tienplus is het project 'Triple P Divers'.

Triple P is een *evidence based* programma voor opvoedingsondersteuning dat in Amsterdam stadsbreed is ingevoerd. Uit de eerste ervaringen is gebleken dat het programma geschikt is voor een breed publiek, maar nog kan winnen aan diversiteitsgevoeligheid. Aan de hand van analyse van bereikcijfers en interviews met 53 professionals en 32 ouders (vooral moeders) heeft de Kenniswerkplaats Tienplus onderzocht in hoeverre Triple P, zoals uitgevoerd in de Amsterdamse praktijk, geschikt en toepasbaar is voor uiteenlopende doelgroepen (met het accent op niet-westerse migrantenouders). Daarbij is ook onderzocht wat er eventueel nodig is om het programma nog beter aan te laten sluiten bij behoeften en achtergronden van ouders.

Uit de cijfers blijkt dat het aanbod Triple P in Amsterdam groeit. Aanvankelijk werden vooral ouders van jonge kinderen bereikt, mede omdat het aanbod voor ouders van tieners pas later van start ging. Met Triple P, niveau 2 of hoger, werd in het eerste helft 2010 ongeveer 3 procent van de Amsterdamse ouders bereikt. Een belangrijk deel van de bereikte ouders is van niet-westerse herkomst: ongeveer even veel als hun aandeel in de bevolking. Het bereik van verschillende etnische groepen lijkt tamelijk evenredig.

Professionals geven aan dat (laagopgeleide) allochtone ouders vooral worden bereikt via plaatsen waar zij toch al aanwezig zijn, zoals de school en het Ouder Kind Centrum. De aanwezigheid van professionals uit de doel-

groep die de taal spreken is volgens de professionals een meerwaarde om ouders te kunnen bereiken en behouden. Het grootste probleem bij het werken met allochtone (laagopgeleide) ouders is de taal. Vanwege geringe taalbeheersing krijgen sommige ouders niet het aanbod dat het meest passend is bij de zwaarte van hun opvoedvraag. Ook is er behoefte aan vertalingen van zowel het schriftelijke als visuele materiaal van het programma. De strakke tijdsplanning van het Triple P-programma is vanwege het taalniveau van ouders niet altijd haalbaar, waardoor vooral de groepscursus niet voldoende 'laagdrempelig' is en de individuele variant soms meer passend lijkt. De uitvoering van het programma vraagt soms ook om een extra investering van de professional. Desondanks zien professionals dat ouders aan de slag gaan met wat ze hebben geleerd en dat zij er echt mee geholpen worden.

Ook de ouders zelf zijn over het algemeen tevreden over wat zij hebben geleerd van het programma. Bij veel ouders sprake is sprake van meer tijdsinvestering dan gebruikelijk, bijvoorbeeld door stapeling van het aanbod (eerst individueel, dan groepsaanbod). De ouders zijn positief kritisch over de materialen: de taal is soms (te) moeilijk en gebruikte dvd zou bijvoorbeeld erg 'wit' zijn. Dat het accent meer op 'westerse' opvoedmethoden ligt, vinden ouders niet erg: daar wil men juist van leren. Wel zou er meer aandacht kunnen uitgaan naar zowel specifieke opvoedvragen die met de eigen achtergrond en migratie samenhangen, als naar 'de Nederlandse opvoeding' of opvoedomgeving, zodat ouders zich daar beter toe kunnen verhouden. Hoewel de betrokkenen aangeven dat Triple P al redelijk aansluit bij de wensen en behoeften van diverse doelgroepen, levert het onderzoek ook aanknopingspunten op voor het aanpassen van bijvoorbeeld materialen en vragenlijsten, onder andere in verband met de taligheid ervan.

## *Literatuurlijst*

Bellaart, F.B., Azrar, F. (2003). *Jeugdzorg zonder drempels: eindverslag van een project over de toegankelijkheid en de kwaliteit van de jeugdzorg voor allochtone cliënten*. Utrecht: FORUM.

Bernal, G., Bonilla, J. & Bellido, C. (1995). Ecological validity and cultural sensitivity for outcome research: Issues for the cultural adaptation and development of psychosocial treatments with Hispanics. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 23, (1), 67-82.

Blokland, G.C. (2010). *Over opvoeden gesproken. Methodiekboek pedagogisch adviseren*. Utrecht/Amsterdam: Nederlands Jeugd Instituut/ SWP Uitgeverij.

Boyd, R.C., Diamond, G.S., & Bourjolly, J.N. (2006). Developing a family-based depression prevention program in urban community mental health clinics: a qualitative investigation. *Family Process* 45 (2), 187-204.

Breuk, R., Khatib, R., & Jongman, E. (2007). Functionele gezinstherapie: de culturele inpassing binnen een forensisch behandelcentrum. In: R. Beunderman, A. Savenije, F. de Rijke & P. Willems (red.), *Interculturalisatie in de Jeugd-GGz. Wat speelt er?* Assen: Van Gorcum.

Broek, A. van den, Kleijnen, E. & Keuzenkamp, S. (2010). *Naar Hollands gebruik? Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen autochtonen en migranten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Distelbrink, M.J. (2000) *Opvoeden zonder man: opvoeding en ontwikkeling in Creools-Surinaamse een- en tweeloudergezinnen in Nederland*. Assen : Van Gorcum.

Distelbrink, M., Essayah, O., & Tan, S. (2009). *Ondersteuning van opvoeders in Amsterdam Noord, Slotervaart en Zuidoost: beleid, praktijk en migrantenorganisaties*. Gezien 12 januari 2011 op [http://kenniswerkplaatstienplus.nl/doc/D6932904%20\\_workingpaper.pdf](http://kenniswerkplaatstienplus.nl/doc/D6932904%20_workingpaper.pdf).

- Distelbrink, M., Essayah, O. & Vandenbroucke, M., m.m.v. Boutellier, H. (2010). *Onderzoeksagenda diversiteit in het jeugdbeleid. Een verkennende studie*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Distelbrink, M.J., Geense, P.H.A.M. & Pels, T.V.M. (2005). *Diversiteit in vaderschap. Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Distelbrink, M.J., Hooghiemstra, E. & Smit, S. (2005). *Allochtone gezinnen. Feiten en cijfers*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.
- Graaf, De I., (2010). *Factsheet Amsterdamse ouders en opvoedondersteuning*. Utrecht: Trimbos Instituut.
- Jongh, M. (zonder datum). *Implementatieplan Triple P Amsterdam 2008 t/m 2010*. Amsterdam: SO&T.
- Knipscheer, J. & Kleber, R. (2004). *Een interculturele entree in Altrecht. Inhoud en resultaat van een interculturele werkwijze bij kortdurende behandeling*. Utrecht: Altrecht.
- Martinez, C. R., Jr. & Eddy, J. M. (2005). Effects of culturally adapted parent management training on Latino youth behavioral health outcomes. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73, 841-851.
- Merens, A. (2009). De positie van vrouwen en meisjes. In M. Gijsberts & J. Dagevos (Eds.) *Jaarrapport integratie 2009*, (pp. 245-263). Den Haag: SCP.
- Ohry, F.G. (Ed.) (2003). *Toegankelijkheid van de Ouder- en Kindzorg voor Marokkaanse en Turkse gezinnen*. Leiden: TNO.
- Pels, T., Distelbrink, M. & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van recent onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders, in opdracht van NWO*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T. V. M., Distelbrink, M., & Tan, S. (2009). *Meetladder diversiteit interventies : verhoging van bereik en effectiviteit van interventies voor (etnische) doelgroepen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.



Pels, T. V. M. & Gruijter, M. d. (2005). *Vluchtelingengezinnen: opvoeding en integratie : opvoeding en ondersteuning in gezinnen uit Iran, Irak, Somalië en Afghanistan in Nederland*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Pels, T. & Haan, M. de. (2003). *Continuity and change in Moroccan socialization*. A review of the literature on socialization in Morocco and among Moroccan families in the Netherlands. Utrecht: University of Utrecht/ Verwey-Jonker Institute.

Pels, T. (2010). *Opvoeden in de multi-etnische stad*. Utrecht/Amsterdam: Verwey-Jonker Instituut/VU.

Tharp, R.G. (1991). Cultural diversity and treatment of children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, (6), 799-812.

Tobler N.S., & Kumpfer, K.L. (2000). *Meta-analysis of effectiveness of family-focused substance abuse prevention programs*. Report submitted tot the Centre for Substance Abuse Prevention, Rockville, MD.

Vincent, L., Salisbury, C.L., Strain, P., McCormick, C. & Tessier, A. (1990). A behavioral-ecological approach to early intervention: Focus on cultural diversity. In: S.J. Meisels & J.P. Sonhof (red.). *Handbook of early childhood intervention* (pp. 173-195). Cambridge: Cambridge University Press.

## Colofon

Opdrachtgever/Financier	ZonMw
Auteurs	Dr. M. Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut) Drs. O. Essayah (Verwey-Jonker Instituut) Drs. M. van Heerebeek (Hogeschool Inholland) Dr. S. Ketner (Verwey-Jonker Instituut) Drs. C. Winkelman (SO&T)
Samenwerkingspartners	Kenniswerkplaats Tienplus Stad Amsterdam (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling) Stadsdelen Amsterdam Noord, Nieuw-West en Zuidoost de stad (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling) Stedelijk Overleg Diversiteit Adviesraad Diversiteit en Integratie Hogeschool Inholland Vrije Universiteit GGD/AMC (Academische Werkplaats Publieke Gezondheid) Verwey-Jonker Instituut (penvoerder)
Omslag	Grafital, Eindhoven
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E <a href="mailto:secr@verwey-jonker.nl">secr@verwey-jonker.nl</a> Website <a href="http://www.verwey-jonker.nl">www.verwey-jonker.nl</a>

### *De publicatie*

De publicatie kan gedownload worden via de website van de Kenniswerkplaats Tienplus:  
<http://www.kenniswerkplaats-tienplus.nl>

ISBN 978-90-5830-448-3

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2011

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.